49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2002 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 1907 ԴԵԿՏ. 22 — 4 ՅՈՒՆՎԱՐ 1908 22 ՔԵԱՆՈՒՆԸ ԷՎՎԷԼ 1325 — 30 ԶԻԼԳԱՏԷ 1325

Journal Armenien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պօղոս Ալի Պաշայի, 38
Թղթակցութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افكار
ارمنيجه يومى و سياسى غزته در
صاحب امتيازى : اوهانس قيصر
ادارەخانەسى: باب عالى جادەسندە نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 Ֆր.	14 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԼՑՆՈՂՆԵՐԸ

Վաճառականներուն ու առեւտրական մարդոց հետ՝ եկեղեցին ալ սկսաւ իր հաշուեփակին։ Ս. Յակոբէն ետք, որ առանց մօրուքը թօթուելու անցաւ, յաջորդաբար կը տօնուին Դաւիթ մարգարէն, Ստեփաննոս Նախասարկաւագը, Պօղոս Պետրոս Առաքեալները, և Որդիքն Որոտմանը, որով կը փակուի Աւագ Տօներու շարքը և նոր տարիէն ետք կը բացուի Ս. Փրկչին Ծնունդովը։ Հոգեկան այս խրախճանքները գուցէ աննշմար անցնին չատերու կողմէ, որոնք կրօնաւորներուն և ծերերուն միայն յատուկ կը կարծեն եկեղեցական իրերու վրայ խօսիլն ու անոնցմով զբաղիլը. և սակայն ինչպէս որ ձմրան խաղաչունչ օրերուն կարօտը քաշողներ կան երեկոյթներու, պարահանդէսներու, թատրոններու և խաղասրահներու հեշտին հաճոյքը վայելելու համար, նոյնպէս ալ միլիոնաւորներ կան, որոնք նոյնքան անձկանօք կ'սպասեն այս Աւագ տօներուն, որպէս զի եկեղեցի փութալով Այսօր Դասք, ու չարական մտիկ ընեն և մէկ երկու ժամ վսեմ մթնոլորտի մը մէջ ապրելով հոգեկան բարձրութեան մը մէջ սաւառնին։

Որչափ աննպատակ ու միակողմանի պիտի ըլլար կեանքը եթէ մի միայն նիւթականի ու հաճոյքի սահմանուած ըլլար ան։

Հաճոյքի մէջ յղփացողները հեռու չեն, ակնարկ մը նետեցէք անոնց վրայ, ու տեսէք թէ ձմեռը ամբողջ հեշտութիւններու մէջ թաւալող ու անխոստովանելի վայրերու մէջ լիաբուռն դրամ չաղլղողները քանի՞ տարի կրցած են չարունակել իրենց այդ զեղխութիւնը. փորձը ցոյց տուած է որ ընդհանրապէս անուղիղ միջոցներով դրամ իւրացնողները եղած են այս չուայտութեանց հերոսները, որոնք մէկ քանի տարի ա'ն լափելով, կողոպտելով և կամ պարզապէս իրենց վստահուած դրամը գողնալով խնճոյք ու խեղկատակ երեւոյթ մը պարզելէ ետք, դրամապէս ու ֆիզիքապէս ընկճած, պարտասած, փճացած արգահատելի կացութեան մը մատնուած են։ Եւ դեկտեմբերի խաղաչունչ ցուրտը որ այս ցոփակեացներուն համար երբեմն ամենէն փնտռուած եղանակն էր, հիմայ անոնց թշուառութեան օրերուն բացարձակ պատուհասը կը դառնայ, որոնք ամէն կողմէ վռնտուած, մերժուած, երեսէ ինկած, բաց դուռ մը չեն գտներ իրենց առջեւ օրապահիկ մը հայթայթելու համար և անօթի ծարաւ, մերկ ու բոպիկ կը ղոփան սրճարանի մը անկիւնը, գինետան մը խորշը կամ բաղնիքի մը տաք հնոցը, սպասելով որ գթոտ անձինք չորաբեկ հաց մը նետեն իրենց առջին։

Միւս կողմէ դրամապաշտներն ալ նախանձելի կեանք մը չեն ցուցադրեր. ինչ եղած է վախճանը անոնց որ ամէն բան դրամին մէջ կը փնտռեն ու անկէ դուրս աշխարհ չկայ կը կարծեն. ասոնք ալ աջ ու ձախ կ'իյնան, արդար կամ անարդար միջոցներով դրամ կը դիզեն, ամէն բան չահու տեսակէտով կը դիտեն և օր մը առանց ազատ չունչ առնելու չարունակ ոսկիներուն ետեւէն կը վազեն։ Ինչ կ'ըլլայ սակայն ասոնց վախճանը երբ ձախորդութիւն մը գայ ու իրենց միակ յէնակէտն եղող հարստութիւնը առնէ տանի. այն ատեն կեանքը իր արժէքը կը կորսնցնէ այս դրամապաշտներու աչքին, որոնք կամ սգաւորի կեանք մը կը քաշկռտեն մինչեւ գերեզման և կամ բնութիւնը կանխելով անձնասպան կ'ըլլան, նկատելով որ առանց չատ մը ոսկիներու կեանքը արժէք չունի իրենց համար։

Եթէ մարդիկ առհասարակ այսպէս մտածէին ու հեշտանքը և կամ հարըստութիւնը միայն նկատէին կեանքին նպատակակէտը, ո՜րչափ դժբախտ պիտի ըլլար մարդկութիւնը. ո՞ւր պիտի մնար ընտանեկան քաղցրութիւնը, սէրունդի տեւականութիւնն ու աշխարհի գոյութիւնը։ Ոչ ուրիշին օգտակար ըլլալու վրայ գաղափար պիտի ունենայինք, ո՛չ ալ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու թանկագին գոհունակութիւնը պիտի վայելէինք։ Բարեբախտաբար սահմանափակ թուով անձանց միայն յատուկ են հաճոյքի և դրամապաշտութեան մոլութիւնները. անդին սաստիկ մեծամասնութիւն մը կայ, ժողովուրդին ամենէն ընտրուած դասը որ գիտէ բարեխառնել կեանքը և հաճոյքն ու դրամը չանտեսելով հանդերձ, հոգիի կեանքն ալ ապրիլ։ Եւ արդէն եթէ երջանկութիւն մը կայ աշխարհի մէջ, վստահ պէտք է ըլլալ որ ան ալ բարոյական կեանքը ապրողներուն և բարեխառնութիւնը յարգել գիտցողներունն է։ Ո՛վ որ կը փափաքի ճշմարտապէս իբր մարդ ապրիլ, գործի ժամանակ կ'աշխատի, դրամը կը հետապնդէ, գործէն դուրս հաճոյքն ալ չմոռնար գոհացնել չափաւորութեան սահմանին մէջ և ասոնց ամենուն հետ մէկտեղ հոգեկան կեանքն ալ կ'ապրի բարի տիպար մը հանդիսանալով ընտանիքին ու դրացիներու։

Տարւոյն այս եղանակին մէջ, բաց ի մանր մունր բաներ ծախողներէ, ընդհանրապէս գործի դադար կ'ըլլայ ամէն տեղ. եկեղեցին ալ կարծես իր կարգ ու սարքերը հաշտեցնելու համար զաւակներուն կենցաղին, աւագ տօները բերած այս դադարի չրջանին դրած է. արդ ինչո՞ւ ամենքս ալ մեծով պզտիկով եկեղեցի չփութանք ու չվայելենք եկեղեցիին մեզի չնորհած հոգեւոր վսեմութիւնը։ Մեր նորահասները թող չվախնան, եկեղեցի երթալով ո՛չ բիգ գլուխ կ'ըլլան ո՛չ ալ կը դադրին շիք մօտեռն ըլլալէ և ոչ ալ ոգէտ կը համարուին. աշխարհի ամենէն մեծ հարուստները, գիտնականներն ու նշանաւոր անձերը ամենէն մեծ պարտականութիւն կը սեպեն իրենց եկեղեցին յաճախելը և Անգլիոյ ու Գերմանիոյ մէջ ո՛վ որ եկեղեցի չյաճախէ, աղէկ աչքով չեն նայիր անոր։ Կարդացէք անչուշտ ծայրայեղութիւններու աղբիւրը համարուող ամերիկացիներու քուէարկած որոշումը, որ մեծ տուգանքի կը դատապարտէ կիրակի օրը զբօսարան բանալով ժողովուրդը եկեղեցիէն ուծացնողները։

Արդ, երբ ամէն մարդ իր Եկեղեցիին հանդէպ այնչափ տաք վերաբերութիւն կը ցուցնէ, մենք ի՞նչ եղած ենք որ հետզհետէ անտարբերի հովեր կ'առնենք ու Զատիկ, Ծնունդ հազիւ կը յօժարինք եկեղեցի մտնելով մեր նոր հագուստը ցուցադրելու. սկեպտի՞կ ենք, կրօ՞նքը կ'արհամարհենք, հաւատալիքնե՞րը կը մերժենք, ի՞նչ ենք որ այնչափ հեռացուցած ենք մեր մտածութեան չրջանակէն եկեղեցին. ասոնց և ոչ մէկն ենք, պարզապէս ծոյլ ենք և քանի որ ստիպողական հարկ մը չկայ, զանց կ'ընենք մեր հոգեւոր պարտականութիւնները, նոյն իսկ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար մեր նուիրելիք ամենէն աննշան գումարն իսկ տալ չյօժարելով։

Եւ սակայն ո՞ւր կը հասնի մեր այս անտարբերութեան հետեւանքը. եթէ մենք որ մեր տղայ հասակէն եկեղեցասիրական տաք չունչով մը սնած ենք ու հիմա ցրտութիւն կը ցուցնենք անոր հանդէպ, մեր զաւակնե՞րը ի՞նչ պիտի ընեն հապա, երբ մեր եկեղեցի երթալը չտեսնան ու պատարագի ժամանակ սրճարանին մէջ մեր նարտ խաղալուն հանդիսատես ըլլան։

Ըսէ՛ք, ի՞նչ է մեր նպատակը, թողունք որ եկեղեցին կործանի՞ բարոյապէս, ամայանա՞յ, առանձնանա՞յ. մեզմէ որո՞ւն խիղճը կը ներէ որ ձեռքը կացին մը առնէ ու սկսի իր թաղին եկեղեցին փլցնել. ըսէք կրնա՞ք երեւակայել ասանկ մէկ մը. արդ, երբ նիւթական եկեղեցին փլցնելու կը խղճահարինք, ինչո՞ւ միեւնոյն խղճահարութիւնը չենք զգար, երբ բարոյական եկեղեցին կը տապալենք։ Ի՞նչ կ'արժէ քարը փայտը առանց ժողովուրդի, բուն եկեղեցին ժողովուրդն է, չէնքը անո՛ր համար կառուցուած է և երբ եկեղեցի չենք երթար, մեր կրօնական պարտականութիւնը չենք կատարեր, եկեղեցիին բարեզարդութեան չենք սատարեր և ուրիչներուն ալ չար օրինակ կը դառնանք, ուղղակի փլցուցած կ'ըլլանք բարոյական եկեղեցին։

Այս եկեղեցին մեզի պէտք է, բարեկամնե՛ր, իրաւունք չունինք զայն փլցնելու, լքելու և ամայացնելու, մեր նախահայրերէն աւանդուած է մեզ պայծառ ու բարեզարդ, և անհրաժեշտ է որ մենք ալ միեւնոյն պայծառութեամբ ու չէնութեամբ յանձնենք զայն մեր զաւակներուն ու թոռներուն։ Հազար ինը հարիւր տարուան աւանդ մըն է ան, մեր ամէնուն պարտքն է գուրգուրալ այս նուիրական ու թանկագին հնութեան վրայ ու կանգուն պահել զայն մինչեւ անոր հիմնադրին երկրորդ գալուստը։

Կատա՞կ կը կարծէք միթէ. եթէ քրիստոնեայ էք, եթէ կը հաւատաք Աստուծոյ և Ս. Գրոց, պէտք է որ ջերմ սիրով փարիք Աստուծոյ տաճարին և աշխարհիկ կեանքին հետ կրօնական կեանքն ալ ապրիք։

Մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցիներն ալ նիւթական անկեալ չրջան մը բոլորելու վրայ են. տարուէ տարի կը նուազին հասոյթները, մինչդեռ ծախսերը անխախտ կը մնան. ո՞վ է պատասխանատուն հասոյթի այս նուազումին, մենք չէ՞նք միթէ, երբ մեր տարուէ տարի ծայրայեղութեան հասնող պերճանքներուն, ուտելիքներուն ու հաճոյքին լիառատ դրամ կը հասցընենք, ինչո՞ւ երես կը դարձնենք երբ կարգը եկեղեցիին ու անոր պաշտօնեաներուն վճարելու գայ. Ծնունդ Զատիկ մէկ մէկ իւղագին պիտի տանք, ինչո՞ւ անգիտանալ կը ձեւացնենք մեր պարտքը և կամ ամենէն նուազագոյն սակը կ'ընտրենք վճարելու համար. չատ աղէկ, ես չվճարեմ, դուք մի՛ վճարէք, եկեղեցին աստիճանաբար պիտի կորսնցնէ իր պայծառութիւնը և մենք պիտի դատապարտուինք իբր եկեղեցի փլցնողներ։

Քիչ մըն ալ գիրքին միւս էջը դարձնենք. եկեղեցին, կրօ՛նքը քի՞չ ազդեցութիւն ունին կը կարծէք կեանքի բարեկեցութեան վրայ. ինչո՞ւ մէկ քանի կեղծաւոր սուտ կրօնասէրները աչքի առջեւ կը բերէք. անդին ճշմարտապէս աստուածավախ մարդիկը պատկերացուցէք ձեր առջին, տեսէ՛ք ո՛րչափ բարի են անոնք, ո՛րչափ առաքինի ու բարեխիղճ. եկեղեցին սանձած է անոնց կիրքերը ու թումբ դրած անոնց յոռի ունակութիւններուն առջեւ. հաւատացէք ասոր. բարի կամ չար ըլլալը վարժութեան խնդիր է յաճախ, ինչպէս նաև հայհոյելն ու կծու բառեր արտասանելը. և մարդ մը որ թարմ տպաւորութեանը տակ կ'ըլլայ եկեղեցիին սուրբ կեանքին, հազուադէպ է որ յանդգնի անոր խստիւ արգիլած արարքները գործելու։ Կիները մանաւանդ խորապէս կ'ազդուին՝ կրօնքէն. աստուածավախ կին մը արիութեամբ կրնայ դիմագրաւել ամէն փորձութեան, մինչդեռ անտարբերը պատիժ մը գոյութեան վրայ իսկ չմտածեր։ Ինչ են ներկայ ընտանեկան անհամաձայնութիւններն ու երբեմն կնկան կռիւները. երկու կողմն ալ թող եկեղեցիին հովանիին տակ ապրիլ սորված ըլլան, թող տղայ հասակէն Աստուծոյ վախը ունենան իրենց սրտին մէջ, ներողամիտ աչքով պիտի դիտեն իրենց փոխադարձ թերութիւնները և հետզհետէ յորդիլ սպառնացող ամուսնալուծումները կանգ պիտի առնեն պահ մը։ Եւ այս տիպար կեանքին պատրաստուելու համար պէտք է հոգեւոր կեանքն ալ ապրիլ ու անոր մթնոլորտին մէջ մեծցնել նաև մեր զաւակները, որոնք եթէ բժիշկ, փաստաբան, վաճառական, արհեստագէտ, ինչ ալ որ ըլլան, միշտ բարեխիղճն ու առաքինին կ'ըլլան իրենց արհեստակիցներուն մէջ։

ՋԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏՈՒՆԵՐԷՆ

Զարմանալի ըլլալէ աւելի քիչ մըն ալ անգութ չէ՞ք գտներ սա վերնագիրը, որ կը ջանայ հեռացնել մեզ այնպիսի սիրուն կենդանիէ մը և տան անհրաժեշտ մէկ տարրէն, որուն նիւթական և բարոյական օժանդակութեան պէտք ունենալնիս ոչ ոք կրնայ ուրանալ։ Անիկայ մկներուն թշնամին ըլլալէ զատ, ընկերն է տղոց, գերին երիտասարդաց, իսկ մխիթարանքը ծերերուն։ Տան մէջ կատուին ունեցած դիրքը այնչափ առանձնաշնորհեալ է որ անիկայ արդար յաւակնութիւնը ունի տան հիմը ըլլալու։ Արդ այսչափ մարդկային բարքին և կենցաղավարութեան ընտելացած կենդանի մը ինչպէս պիտի համարձակէինք հեռացնել մեզմէ, առանց ունենալու կարեւոր փաստ մը։

Դժբաղդաբար այդ փաստը յառաջ բերած է Prof. Blanchard բժշկական կաճառին մէջ. որուն չահեկան ըլլալը նկատի առնելով կը փափաքիմ զայն ներկայացնել Մանզումէի յարգելի ընթերցողներուն։

Խնդրոյ առարկան է (10) ամսու գրկի տղայ մը որ մօրը կաթով սնած ըլլալով հանդերձ երիզ (tenia) հանած է, ի մեծ զարմացում բժշկին։ Մօր կաթով և կամ եռացեալ կաթով սնած այս տղան սոյն մակաբոյծին ախտանշաններն եղող, ստամոքսի խանգարում և կամ ջղային անդրադարձումներ (reflexe) չէ ունեցած, ինչպէս բացատրել ուրեմն այս հազուագիւտ պարագան։

Բնականաբար պիտի փնտռուի թէ մի՞ գուցէ մակաբոյծային նախութիւն մ'ունենար, չփման մէջ գտնուելով կենդանեաց հետ և սակայն տանը մէջ ոչ կատու կար, ոչ չուն։ Պլանչար ուշադրութեամբ քննեց այս որդը և ձեւերէն հասկցաւ այդ ինքնութիւնը։ Բայց պարզ երիզ մը չէր, այլ փոքր որդ (helminthe) մը 50 սանթիմէթր երկայնութեամբ որ կը կոչուի (dipylidum caninum)։ Ասոր երկոտասանեակ մը տեսակները կան, որոնցմէ (6)ը կը պատկանին չունին կամ կատուին։ Այս որդը առաջին անգամն է որ տեսնուած է մարդոց քով, որուն բժշկական նախազգուշութիւնը (prophylaxie) միւսներէն տարբեր է։ Ուրեմն օգտակար է տեղեկանալ յարգելի բժիշկին տուած ծանօթութիւններուն այս որդին ընթացքին և կազմաւորութեան վրայ։ (Dipylidum caninum)ը չան կամ կատուին աղիքին մէջ եղած ատեն, անջատ անջատ օղակներ կը ձգէ, որոնք լեցուն են սաղմնային հաւկիթներով, ասոնք ալ մեծ մասամբ մազմոյն վրայ կը մնան, ուր չան ոջիլ և կամ լուեր առաջ կը բերեն. այս միջատներն ալ կը կլլեն յիշեալ հաւկիթները և կ'սկսին նեխիլ։

Հաստատուած է իրաւի թէ չան լուն (etenocephallus cais), կատուին լուն (ctenocephallus felis), մարդուն լուն (pulex irritaus) ամենքն ալ միջնորդ հիւրերն են այս որդերուն։

Շունը և կատուն չատ պարզ եղանակով մը կը վարակուին, (contaminer) այսինքն կը կլլեն մազերուն մէջ գտնուած այդ միջատը. իսկ մարդիկ պատահաբար բայց նորէն կլլելով կը վարակուին, ուրեմն փոխանցման պատճառը միակ այդ լուն է։

Այս միջատները երբեմն կատուին մազերուն մէջէն ցատկելով, ուրիչ տեղեր կ'երթան իյնալու համար մեր խմած ըմպելիներուն և կամ անօթին մէջ, որոնցմէ մենք ո և է կասկած չունինք, ախորժակով ալ կուտենք։

Այս պատճառաբանութիւնը (étiologie) կը բացատրէ մեզ այս մակաբոյծին տղոց քով ունենալիք յաճախագիւտութիւնը, քանի որ ասոնք յօժարակամ կը խաղան կատուներուն հետ։ Սոյն մակաբոյծը սովորաբար մենակեաց է. այսու հանդերձ 30—40 հատը միատեղ կրնան գտնուիլ։ Ինչպէս վերը յիշեցինք, ասոնք ջղային անդրադարձումներու արդիւնքն եղող տառապել կամ նուազ չատ մը տկարութեանց պատճառ կ'ըլլան, յար և նման (trichocephale) տեսակ մը աղիքային որդ են։

Դարմանը ընդհանրապէս աղիքային մակաբոյծներուն պէս է։ Չափահասներուն (thymol)ը (cachet)ներու բաժնուած չատ լաւ արդիւնք կուտայ։

Բժշկական նախազգուշութիւն ըլլալով պէտք է նախ չուները կամ կատուները ազատել թէ իրենց աղիքներուն մէջ գտնուած և թէ մարմիններուն վրայ պտտող մակաբոյծներէն և յետոյ միջատասպան լոգանքներով մաքրել մազերնին։ Վերջապէս խուսափիլ այն ամէն կենդանիներէն, որոնք կրնան չատ մը մակաբոյծային հիւանդութեանց պատճառ ըլլալ։

Հիմա դիւրին է կարծեմ գուչակել թէ (10) ամսու մանուկը որ մայրական և կամ եռացած կաթով սնած էր ինչպէս վարակուած է։ Շատ պարզ է, մայրը կատուի և կամ չան խեղ մը լուեր առած է, որոնց պարունակած հաւկիթներն ալ չփման մէջ գտնուելով կաթին հետ անցած են տղուն։

Բոլոր ասոնք պէտք է մեզ զգուշն կասկածելու այն ամէն կատուներէն և կամ չուներէն որոնք կրկնակ մաքրութիւններ չեն ստանար, մասնաւորաբար կատուներէն քանի որ միշտ մեր չուրջն են։

Եթէ առարկուի թէ անկարելի է հեռացնել կատուները, նկատի առնելով իրենց օգտակարութիւնները, այն ատեն պէտք է տանտիկինները տան մաքրութեանց ծրագրին մէջ աւելցնեն կատուներու հականեխական լոգանքները և կամ օճառով լուացումները, եթէ չեն ուզեր չատ կանուխէն իրենց անմեղ հրեշտակները մարդկային ցաւերով տանջելու պատասխանատուութիւնը ունենալ։

Կատուներուն այս որդերուն մասին ունեցած դերը եթէ զանց առնենք, նորէն անխոհեմութիւն չէ տան ամէն առարկան մաքրած ատեն զանոնք բացառութիւն նկատել, ինչպէս կ'ըլլայ ցաւ ի սիրտ մեր մէջ։ Մինչդեռ ամենէն աւելի անոնք պէտք է մաքրել, մտածելով թէ չատ մը տարափոխիկ հիւանդութեանց պատճառ անոնք են երբ ազատօրէն կը մտնեն կելլան ո և է հիւանդի մը սենեակը առանց ուշադրութեան առարկայ ըլլալու։

Ա.

ԿԱՆԱՑԻ ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐ

ԲԱՄԲԱՍԱՆՔ

Ի՞նչ տեսակ աչքերէ կը վախնան. — Ինչո՞ւ կը հասկնան թէ այսինչին կամ այնինչին աչքը չար է. — Չար աչքէ պաշտպանուելու գաղտնիքը. — Բժշկութիւն՝ չար աչքի ազդեցութենէն.

Ընդհանրապէս մեր գաւառացի մայրերը, կապոյտ աչքեր ունեցող կիներէ չատ կը վախնան։ Կը խորհին թէ՝ կապոյտ աչքեր ունեցող կիներուն նայուածքները քիչ անգամ պարապը կ'ելլեն։ Երբ այս կարգի կիներ մէկու մը նային գէշ աչքով, անմիջապէս ենթական վրայ կ'ազդէ։ Ինչպէ՛ս որ՝ իրենց խօսակցութեանց մէջ կ'ըսեն — «Քուրուկներն՝ կապոյտ աչուիներէն վախցէք. ա՛յնչափ չար նայուածքներ ունին որ, մինչեւ իսկ քարը երկուքի կը բաժնեն»։

Հետեւեալը իրական դէպք մըն է որ մայրս պատմեց. — «Կին մը՝ օր մը իրենց տունը նստած չուշմայ կը ծեծէ սանտին(1) մէջ. այնչափ լաւ ծեծած է եղեր որ, նոյն միջոցին կին մը ներս կը մտնէ ու կ'ըսէ. Ինչ զօրաւոր ես որ այդչափ աղէկ ծեծած ես. այդ ատեն սանտը երկուքի կը բաժնուի»։

Մեր գաւառին մէջ գրեթէ հազուադիւտ է կապոյտ աչքեր ունենալը — առհասարակ սեւ աչք կ'ունենան —, որովհետեւ բացառութիւն կը համարուի կապոյտ աչքը. մեր մայրեր այդ կարգի կիներէ, մանաւանդ պառաւներէ կը զգուշացնեն մեզ, ու անոնց առջեւ ելլել կամ խօսիլ չեն թողլատրեր։

⁂ Երբ քանի մը անգամ փորձուի թէ՝ այսինչ պառաւը, կամ այնինչ կինը՝ բաղնիքը կամ ո և է տեղ՝ աղջըկան մը նայի, կամ ո և է կնոջ հետ խօսին նախանձու աչքերով, խօսին չա՛ր աչքով, ասոնք ալ յաջորդ օրը թեթեւ գլխու ցաւ մը ունենան, կամ քիչ մը տկար ըլլան, ա՛լ տարակոյս չի մնար թէ, այդ պառաւին, կամ կնոջ աչքը չար էր։ Ամէն անգամ որ հանդիպին կը վզուչանան հետերնին խօսելէ ու չեն ա՛լ ուզեր ասոնք ո և է տեղ տեսնել, որովհետեւ մի՛ գուցէ երկրորդ անգամ ալ չար աչքով նային ու իրենք ալ Նազարի(2) հանդիպած ըլլան։

⁂ Մեր մայրեր՝ այս չար աչքերու ազդեցութիւնը ջնջելու համար՝ մասնաւոր գաղտնիքներ ունին։ Առաջուց պզտիկ մանուկներու հագուստներուն վրայ, մանաւանդ ժաքէթներու ու գոգնոցներու ուսի ու ետեւի կողմերը, կապոյտ հուլուններ կը կարեն, երբ մանուկը առոյգ, կայտառ ու գեղադէմ է։

Այդ կարգի կիներու հետ խօսած ատեննին, կ'ըսեն թէ մաշալլահ ըսէ, որ աչքդ չդպնի։

Եւ երբ փորձեն թէ այսինչ կնոջ աչքը չար է, գաղտնօրէն այդ կնոջ նոր հագուստէն մաս մը կը կտրեն մըկրատով, որ երբ այդ կինը գիտնայ թէ իր նոր հագուստէն մաս մը կտրուած է, մեղքնայ. հալիֆիամիչ ըլլայ ու իր աչքին ազդեցութիւնը չէզոքանայ։

Շատ անգամ ալ ընտանի կենդանիներու վրայ կապոյտ հուլուններ կը կախեն, որովհետեւ այդ կենդանիներն ալ Նազարի կը հանդիպին։

⁂ Մասնայատուկ կիներ կան որ՝ եթէ աղջիկ մը կամ ո և է մէկը Նազարի հանդիպած ըլլայ, անոնք քանի մը ստակ առնելով, կամ ոմանք ալ իբր խէր-վարձք, կուգան, ու բոլորովին ձրի — առանց ստակի — իրենց դիմողներուն կը հասնին ու իրենց աղօթքներով հիւանդները կը բժշկեն։

Ասոնք տարբեր տարբեր կերպերով կը բժշկեն։ Այս կիներէն ոմանք, ենթակային քով նստած՝ քանի մը կուտ աղ բերել կուտան. Մաքրիկ խաթուն — բժշկող կնոջ անունը — աղը ձեռքին մէջ բռնած՝ հիւանդին երեսը քանի մը անգամ կը խաչակնքէ, մերթ ընդ մերթ կը յօրանջէ — որ Նազարի եկած ըլլալու նշան է — մտովի աղօթք մը կը մրմնջէ ո'ր չրթունքը միայն կը չարժի. յետոյ աղը ջուրին մէջ լուծելով, հիւանդին ճակատը ու գլուխը կը քսէ. քիչ մըն ալ կը խմցնէ և մնացածն ալ փողոցը կը թափէն։

Մաքրիկ խաթուն «Հայր-մեր»ով մը կը վերջացնէ, ըսելով. — «Դուք անհոգ եղէ՛ք, քանի մը օրէն կը բժշկուի», և աչք տուողին՝ անէծքներու տարափ կը տեղացնէ առանց խնայելու երբէք։

Ոմանք ալ «արճիճ կը թափեն», օրինակ Սուրբիկ տուտո'ւ — դարձեալ բժշկող կնոջ անունը — ենթակային գլխուն վրայ չարմաղ մը դնել կուտայ, մէջն ալ ջրով լեցուն ուսկուրայ մը, խնկածուխին մէջ հալուած արճիճը (կապար) ջուրին մէջ երեք անգամ կը պարպէն, մինչեւ որ քիւֆը(3) մնայ։

Այդ մնացած մասը ճուրջի (ցնցոտի) մը մէջ ծրարելով, չատ բանուած ճամբու մը մէջ կը թաղեն։ Պառաւին չրթունքը կրկին կը չարժին ու «Հայր-մեր»ով մը կը վերջացնէ ըսելով. «Քանի մը օրէն կը բժշկուի. դուք ընաւ հոգ մի ընէք։» Իր անէծքը թափելով պառաւին աչք տուող գլխուն։

Բամբասանքի նկատմամբ իմ կարծիքներս

Բամբասանքը ընդհանրապէս ծագում կ'առնէ պարապ ու անգործ կիներէ, քիչ անգամ ալ էրիկմարդերէ։

Երբ քանի մը հարուստ կիներ, որոնք երեկոյթներու կամ ցորեկոյթներու մէջ մէկտեղ կը հաւաքուին — բացառութիւնները յարգելի են — խօսակցութեան միջոցին, երբ նիւթը կը պակսի, կամ ո և է մէկուն դէմ թշնամութիւն մը ունին, անմիջապէս կ'սկսին սուտ ու փուտ յերիւրանքներ մը աւելցնել

(1) Սանտ — Մէջտեղը փոս, գործուած քար մըն է որ, մէջը խահուէ կամ այս կարգի ընդեղէններ կը ծեծեն կիներ մեծ թօգմաքի երկու կոթերէն բռնած։

(2) Չար աչքի ազդեցութենէ ենթարկուած հիւանդութեան Նազար կ'ըսեն։

(3) Զտուած մասը հանուելէ վերջ, մնացածը ստակ կամ քիւֆ կը կոչուի։

այսինչ կամ այնինչ կնոջ վրայ, ուրիշ մ'ալ ինք սուտ մը չինելով, կ'սկսին քան'ի, քան խնդալ ու այդպէսով կը զուարճանան։

Մէկը կ'աւելցնէ.

—«Գիտես, Եսթեր հանըմ, Տէր Գրիգորենք ամողլուս աղջիկը ուզեցին բայց չտուին, մեր դրացնենց Ազատէն ալ ուզեցին' մայրը չտուաւ, ըսելով թէ' «Թեոռները ուզեր են' Ամերիկա պիտի ղրկենք։»

Ուրիշ մ'ալ.

—«Հա', աղէկ ըսիր, իմ ալ միտքս բան մը ինկաւ, երէկ Բուրանցս գացեր էի, Մարիամ խաթունն ալ հոն էր, ըսաւ թէ այդ աղուն գլուխը քիչ մը ...լ է։»

Մինչդեռ ո'չ այդ աղջիկները ուզած ու չեն տուած, ո'չ ալ գլուխը ... է. որովհետեւ Տէր Գրիգորենց աղան' —Ցակոբը— նշանուելու տարիքին հասած է և մայրը կը փափաքի որ յարմար աղջիկ մը գանէ տղուն համար. ասոնց համար' այս չերիւրանքները իրենց կաղանդներուն մէջ կը փչեն ինչպէս ժողովուրդը կը գործածէ։

Շատ կիներ կան' որոնք անմիջապէս այս չերիւրանքները, ուսկից որ ծագում առած է, կը գտնեն ու կ'այպանեն, իրենց գիրքին նայելով, այսինքն' եթէ չերիւրանք չինողները, միջակ դասակարգին կը վերաբերին ու բանբասողներն ալ հարուստ դասակարգին։

Շատ անգամ ալ աղքատ կիներ իբարու հետ կը հաւաքուին ու այսինչը կամ այնինչը կը բանբասեն, և բանբասողներն ալ բուն արմատը կը գտնեն, ու այսպէսով այդ չերիւրանք չինող կիներ այլեւս չեն կրնար երկրորդ անգամ այդ կնոջ մասին սուտեր փչել։

Ես ալ ճիշդ այս գաղափարէն եմ, կ'ուզեմ որ անմիջապէս հասկնանք և գիտնանք մեր բամբասողները ու անոնց արմատը գտնելով, անոնց լաւ դաս մը տանք։

Որովհետեւ եթէ' ասոնք այս տեսակ յարմար պատիժներն չստանան, աւելի յառաջ կ'երթան բանբասանքներուն մէջ։

Շատ թշուառ կիներ կան, որոնք' չկրնալով չերիւրանք չինողներուն դէմ ելլել ու անոնց սովրեցնել թէ ըսածնին սխալ է, որովհետեւ այսինչ էֆէնտիին կիներն են, ու այնինչ խաթունին են, կ'ստիպուին լռել ու մինչիկ տոկալ այդ կարգի զրպարտութիւններու։

Ես ալ կը կրկնեմ, — «Պէտք է բանբասանքին աղբիւրին դիմել ու բամբասողները ստիպել որ իրենց ըսածին ճշմարտութիւնը ապացուցանեն։»

Ս. ԹԻՒՖԷՆԿՃԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ.— Առաջին աւերումները, տաժանելի նամբորդութիւն.— Բորդ օվ Սբայնէ հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ դէպ ի Րիօ տը Եանէյրօ մեկնող տորմիղը ստիպուած է վերադառնալ Բորդ օվ Սբայն, Լորէնսի մէկ աւերումին համար։

Պրազիլիա կը պատրաստուի խաղաղականի տորմիղին սքանչելի ընդունելութիւն մը ընելու և անոնց ընդ առաջ կը ղրկեն յածածորակներ։ Այս փոքրիկ աւերումը կը մղէ փոքրիկ խորհրդածութիւն մը ընելու։

Անտարակոյս, որչափ ատեն որ ամերիկեան տորմիղը բարեկամ նաւահանգիստներու մօտ ըլլայ պաշար առնելու և նորոգուելու համար, այդպիսի մեքենայի խանգարում մը մեծ կարեւորութիւն մը չունի։ Արժանթինի եզերքներուն վրայ ամերիկա երեք ապաստան ունի, Պուէնոս-Այրէս Գորրիանդէս և Պահիա-Պլանքա ուր կրնայ գտնել հարկ եղածը նաւերու նորոգութեան համար։

Սակայն յետոյ, նաւատորմը զուրկ պիտի մնայ նաւային խարիսխէ մը մինչեւ Մակէլլանի նեղուցը, ուրկէ անպատճառ պիտի անցնի նաւատորմը Ատլանտեանէն Խաղաղական անցնելու համար։

Պատշաճապէս այսպիսի նաւարկութիւն մը կատարելու համար անհրաժեշտ են ապահով նաւեր, վարժ նաւաստիներ, լաւ շղթաներ, գործունէութիւն, համբերութիւն և ընտիր աչքեր, ըսած է այդ կողմերու հմուտ ծովագէտ մը։

Այդտեղի ծովուն խորը կաւային է, գրեթէ քարացած, զոր խիկները Դօսֆա կանուանեն։ Այս կաւը ապակիի պէս կը կտրէ շղթաները և խարիսխները։ Բունդա-Արէնասի նաւահանգիստը թէև Չիլիի կողմէ տարուած խնամքներուն շնորհիւ մատչելի դարձած է ուր կարելի է ջուր առնուլ և ուտելիք գտնել։

Նեղուցէն ելլելէն վերջ Բաթակոնեայի եզերքներն է որ պիտի հանդիպի նաւատորմը, և ակնյայտնի իրողութիւն մըն է թէ մինչեւ վար հրաբխային, ապառաժուտ եզերք պիտի տեսնայ։ Այս ճամբորդութեան ամէնէն վտանգաւոր անցքը պիտի ըլլայ Չիլի։

ՍԹՕՍԷԼԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.— Դեկտ. 22ի դատավարութեան պահուն զօր. Ֆօք Բորթ-Արթուրի թիւ 2 բերդին պաշտպանութեան մասին պատասխանելով վկաներու յայտարարութեանց, յորեց թէ Ճափոնցիներու անդադրում կրակներուն զօր Քուրոբաթքին օգնութիւն չէր կրցած հասցնել, ահա այս պատճառաւ թիւ 2 բերդին պաշտպանութիւնը կարելի չեղաւ և թէ ինք, իր խիստ քաջարի նաւաղներուն պատուանշաններ խոստանալով և դրամ տալով իբր կամաւոր պատերազմական շարժման մասնակցելու մղեց. ասոնցմէ միայն մէկը կրցաւ ազատիլ, իսկ միւս բոլորը մեռան. վերջապէս զօր. Կորպաթովսքի հրամայած է բերդերը պարպել։ Ասոր վրայ ընդհ. դատախազը ազդարարեց զօր. Ֆօքի թէ ինք ոչ թէ բերդը պարպելու համար, այլ այդ կերպով գուցէ զօր. Սմիրնովի դէմ անհնազանդութիւն մը գործած ըլլալու համար ամբաստանուած է։

Ֆօք աւելցուց թէ ինք զօր. Սմիրնովի տեղեկութիւն տալ ուզած էր, սակայն փնտռած ու գտած չէր զայն։ Իսկ Սմիրնով պատասխանեց թէ իր տեղը միշտ յայտնի էր, ընաւ կորսուած չէր և թէ ինք զօր. Սթէօսէլի ու Ֆօքի պէս շատ շուտ իր տեղը չէր փոխեր։ Ցետոյ զօր. Սթէօսէլ սկսաւ խօսիլ և թիւ 2 բերդը պարպելուն պատճառները բացատրեց պատշաճ եղանակով մը, զօր. Ֆօքի և Քուրոբաթքինի մասին։ Բերդին պաշտպանութեան մասնակցողներէն հարիւրապետ Քուան և Վիթհօֆթ, որոնք իբր վկայ եկած էին, յայտարարեցին թէ' թէեւ բերդին վիճակը դժուարին էր, բայց յուսահատական չէր։ Հարիւրապետ Վիթհօֆթ յայտնեց թէ 60 զինուորներով օգնութեան փութաց թիւ 2 բերդին. սակայն այդ զինուորներէն միայն 38 հոն հասաւ իսկ մնացածները ճամբան մնացին. Թէեւ դարձեալ կրցաւ երեք անգամ Ճափոնցիները ետ մղել։ իրենցմէ մարդ չմնաց ի վերջոյ։ Միւս կողմէ նոր զօրքեր հասան իրեն և ինք ու հարիւրապետ Քուան մինչեւ կէս գիշեր թշնամիին բուռն յարձակումներուն ոգի ի բուին ընդդիմացան, և երբ այլեւս իրենց քով 18 հոգի մնաց, ամբողջ իրենց ռազմանիւթը օդը հանելով բերդը թողուցին։ 2 թիւ բերդին մէջ միայն 400 ռուս զինուոր կար թէեւ, սակայն ճափոնցիք կրկնակի յարձակումներով սպաննեցին ամէնքը։

Դատարանին նախագահը հարցուց հարիւրապետ Վիթֆոֆթի.— «Ձեր կարծիքով ո՞րչափ ատեն կրնար դիմանալ բերդը»։

—Եթէ նոյն պահուն 40 զօրք հասնէր օգնութեան, բերդը տարի' մըն ալ իրենց դիմանալ։ Արդէն բերդէն բան մըն ալ մնացած չէր, այլ միայն տեղը կը տեսնուէր։

Նիստէն ետք շատ մը սպաներ հարիւրապետ Վիթհօֆթի և Քուանի մօտենալով շնորհաւորեցին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԵՒ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍԵՐ.— Գերման լրագիրները կը ծանուցանեն թէ Անգլիոյ թագաւորը և թագուհին 1908ի ընթացքին փոխադարձ այցելութիւն պիտի տան Վիլհէլմ կայսեր և կայսրուհին։ Լրագիրները կը հաղորդեն նաեւ թէ Անգլիոյ թագաւորին Իտալիոյ թագաւորին և Գերմանիոյ կայսեր միջեւ տեսակցութեան մը զրոյցները, կը փափաքին որ այս տեսակցութիւնը քաղաքական հանգամանք մը ունենայ լուծելու համար այս երեք երկիրներուն մէջ կարգ մը առկախ մնացած խնդիրներ։

ՃԱՓՈՆՑԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐ.— Բորդլանտ (Օրէկօն)է կը հեռագրեն Նիւ Եօրք Սընի թէ քաղաքապետը յայտարարած է թէ գիտէ որ քաղաքին մէջ Ճափոն լրտեսներ կան երկու ամիսէ ի վեր, և թէ կը կարծէ թէ այս լրտեսները յաջողած էին մանրամասն զինուորական քարտէսն ձեռք ձգել, որուն մէջ Բորթլանտի պաշտպանութեան եղանակները նշանակուած են։

ՀԷՆՐԻՔ ԻՊՍԷՆ.— Շլէզվիկ-Հոլշթայնի կառավարիչը մերժած է արտօնել Նորվէկիացի Տպվարդ գերասանուհին, Նորվէկիացի իմաստասէր-հեղինակ Իպսէնի գործերու ներկայացումները։

ՌՈՄԷՕ ԵՒ ԺՈՒԼԻԷԹ.— Նիսի մէջ ցաւալի դէպք մը պատահած է, Բարիզցի երիտասարդ մը, բժշկական ուսանող, անձնասպան եղած է իր սիրուհիին անկողնին առջեւ։ Այս սիրուհին զարմանալի զուգադիպութեամբ կը կրէր Շէքսփիրի հերոսուհիին անունը Ժիւլիէթ տը Թէյմօն որ օր մը առաջ մեռած էր։

Իրենց սիրային տրամը վիպական սկզբնաւորութիւն մը ունեցած է։ Մարսէլ Բրէվօյի յուզիչ վէպին Օրիորդ Ժօֆրըի հերոսին նման Պ. Ժորժ Հիւշէ Տօքթ. Բուարիէ Քլինիքին մէջ սիրահարուեցաւ Ժիւլիէթի որ հոն եկած էր դարմանուելու համար և որ նոյն զգացումներով համակրուեցաւ բժշկական ուսանողին հանդէպ։ Երկու կողմի ծնողքներուն ընդդիմութեան վրայ երկու սիրահարած տղաքները որոշեցին փախչիլ և եկան Նիս հաստատուեցան, անոր յաւերժական արեւուն տաքցնելու համար իրենց սէրը։ Խեղճ աղջիկը կը յուսար որ հարաւի կլիման պիտի կազդուրէր զինքը, բայց ընդհակառակը աւելի ծանրացաւ իր առողջական վիճակը և հոգին աւանդեց իր սիրահարին բազուկներուն մէջ։ Պ. Հիւշէ չուզեց ապրիլ իր սիրուհիին մահէն ետք։ Գրասենակի, ճերմակ ծաղիկներ, շատ ծաղիկներ գնեց, որոնցմով զարդարեց իր սիրուհիին դիակը և այդ դիակին առջեւ անձնասպան եղաւ գնդակ մը տեղաւորելով գլխուն մէջ։ Հակառակ դիւցազնական ճիգերու խեղճ երիտասարդը կէսօրին մեռաւ։

ՄԱՍԻՍ Գրական Շաբաթաթերթի Բ. Տարեշրջանի Ն. թիւր հրատարակ ելաւ հետեւեալ նոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Քերթածներ. — «Շառուին Ցանկութիւնը» ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ
Նոր Հարսին ՄԿՐՏԻՉ ԱՃԷՄԵԱՆ
Ալփիարաբանութիւն Յ. ԱԼՓԻԱՐ
Լիւսինին Իտէալը ՄԻՀՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ
Սիրոյ Բնազանցութիւնը. ՉԱՐԷՆ ՆԵՄՑԷ
ԱՐԹՈՒՐ ԾՕՓԷՆՀԱՈՒԷՐ-Ի
Այվազովսքիի Ծովանկարին Առջեւ
ԼԵՒՈՆ ԷՍԱՃԱՆԵԱՆ
Նօնինները ԱՀՈՍ Բ. ՔԷՉԵԱՆ
Ֆրանսուա Գոբէի Թատերական Սկզբնաւորութիւնը ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԳՕ'Է
Գեղարուեստական Ցուցահանդէս մը
Մասիսի Համայնագիտական Էջը՝ Տարագրութեան Պատմութիւնը ԽՄԲ.

«ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՅՍ»

Նախորդ թիւերով հրատարակած էինք «Լոյս» շաբաթաթերթին գրական թերթի վերածուիլը։ Այս առթիւ, ամէն պատրաստութիւն տեսած ենք զայն նըրմարտապէս գրական շաբաթաթերթ մը ընելու համար:

Առաջին թիւր, վերջին ծայր նոխ ու գեղեցիկ բովանդակութեամբ, եւ հրապարակին վրայ ծանօթ ու սիրուած գրողներու աշխատակցութեամբ, կը հրատարակուի յառաջիկայ շաբթու, Կաղանդի օրը։ «Լոյս»ի խմբագրապետ Արամ Էֆ. Անտոնեան, որուն գրական անվիճելի կարողութիւնը բացայայտ է, բոլորովին նուիրուած է այդ գրական աշխատութեան։ Իսկ թերթին ներքական հոգն ստանձնած է «Մանզումէ»ի վարչութիւնը, որ ամէն զոհողութիւն չպիտի խնայէ «Լոյս»ը իտէալ պարբերականի մը վերածելու համար։

«Լոյս» իր այս ընդհանուր առաւելութիւնը եւ 32 էջերու բովանդակութեամբը պիտի ծախուի, ձեռքէ 40 փարա: Բաժանորդագրութիւն՝ գաւառներու համար 54 ղրուշ, իսկ Պոլսոյ համար 50 ղրուշ, ՄԻՇՏ ԿԱՆԽԻԿ։ Դիմել «Մանզումէ»ի վարչութեան՝ «Լոյս»ի անունով։

ՔՐՈՆԻԿ

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԸ

Անհատական Հիւանդանոցէն զրկուած պտղագինի Թ. ցանկը։

Նշանուհի, Ամրինէ	Տիգրան Պըլըճճեան	10
Օննիկ, Նուպար	Երմոզ Փուլումճեան	10
Փոքրիկն Օր. Սիւզան Մ. Արմաղանեան		10
Վահրամ Տ. Խոպէշերեան		10
Սիրարփի » »		10
Ամրինէ, Պերճ	Գ. Եղիազարեան	10
Փոքրիկն Բասմըժը Չէվիկեան		5
Նուպար, Արսինէ, Միսակ, Եղուարդ, Պերճուհի	Սեւեան	40
Պենոն Թորոսեան		10
Տէր և Տիկին Հաճի Նշան Զիլինկիրեան		142 1/2
Գասպար Պըլըճճեան		20
Գումար		277 1/2
Երէկուան գումարը		1729 3/4
Համագումար		2007 1/4

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԵՐԿՀԱԶԱՐԵՐՈՐԴԻՆ

Հինգշաբթի օր Մանզումէ հրատարակեց իր 2000րդ թիւը, որուն համար ստացանք շնորհաւորութիւններ բերանացի և գրաւոր։ Փոխադարձաբար շնորհակալութիւն կը յայտնենք թերթիս համակիրներուն, որոնք ինքնաբերաբար նկատողութեան առին Մանզումէի այս բարեբաստիկ հանգրուանը։ Քաջայոյս ենք որ Մանզումէ դեռ բազմաթիւ հազար թուականներ պիտի նուիրէ իր ընթերցողներուն, միշտ նպատակակէտ ունենալով իրեն հանրութեան օգտակար ու հաճելի։

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐԸ ՍԱՄԱԹԻՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ս. Պատրիարք Հայրը երէկ քննական այցելութիւն մը տուաւ Սամաթիա, Նարլը Գափու և Եէնի Մահալլէ միացեալ երեք թաղերու վարժարաններուն։ Ն. Սրբազնութիւնը ընկերակցութեամբ Տ. Զաւէն Ծ. վրդ.ի և Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Կրճիկեան և ատենադպիր Ճիվանեան էֆէնտիներու, նախ այցելեց մանչերու Սահակեան և աղջկանց Վարդուհեան վարժարանները, ուր աչքէ անցուց աշակերտաց ուսմանց և վարուց ամսօրեայ նիշերը, և առհասարակ գոհացուցիչ գտնելով զանոնք, իր գոհունակութիւնը յայտնեց և յորդորեց զիրենք' որքան մաքուր զարգացած ուսեալներ, նոյնքան բարքով ազնուացած քաղաքացիներ ըլլալու։ Աշակերտները ի պատիւ Ն. Սրբազնութեան, իր անուան ձօնուած և ուրիշ երգեր երգեցին, առաջնորդութեամբ Զուլհաեան էֆ.ի և բարձր. Բ. կարգի ուսանողներէն Պ. Ակոփ Գալֆաեան բարի գալստեան ուղերձ մը կարդաց։ Սրբազան Հայրը, նոյն ուղերձով արտայայտուած զգացումներուն համար իր գոհունակութիւնը և շնորհակալութիւնը յայտնեց և պարագային յարմար խրատականներով քաջալերեց զիրենք թէ' կրթութեան և թէ ուսման մէջ համընթաց քալելով յառաջանալ, որովհետեւ ըսաւ, մէկը առանց միւսին, մարմին մըն է անհոգի։ Ուսումը որքան անհրաժեշտ մը, պէտք մըն է մտքին համար, նոյնքան կրթութիւնը անհրաժեշտ է, սրտի ու հոգւոյ ազնուացման համար։

Ապա Ս. Պատրիարքը առաջնորդուեցաւ Վարդուհեան վարժարանը, ուր աշակերտուհիները առաջնորդութեամբ իրենց աւագ ուսուցչուհւոյն օր. Խօժէնի Դերձակեանի, դիմաւորեցին Ն. Սրբազնութիւնը երգերով։ Բարձր. Բ. կարգի աշակերտուհիներէն օր. Զաւէլ Գալփաքճեան, ընտիր առոգանութեամբ մը արտասանեց բարի գալստեան ուղերձ մը, որ թէ' չարադրութեան և թէ' արտասանութեանը կրկին տեսակէտներով Ս. Պատրիարք Հօր գնահատումին արժանացաւ։ Աղջկանց ամսօրեայ նիշերը եւս Ս. Պատրիարքը խիստ գոհացուցիչ գտաւ և անոնց սեռին պատշաճ կարգ մը հայրական յորդորներ խօսելէ և երկու վարժարաններուն մէջ երեք ժամուան մօտ քննական այցելութիւն մը կատարելէ և ուսուցչական մարմինոյն յարմար յորդորներ խօսելէ ետք, ժամը 9ին մեկնեցաւ իր հետեւորդներով դէպ ի Նարլը Գափուի վարժարանը, ուր վերջին կարգադրութեանց համաձայն մի միայն Տարր. Դասընթացքի և Մանկապարտէզի սաները կը դաստիարակուին, իսկ միջին և բարձր. դասընթացքի հետեւողները կը յաճախեն Սահակեան – Վարդուհեան վարժարանը։ Նարլը Գափուի սաներն ալ երգերով դիմաւորեցին, և մանկական ուղերձներով պատուեցին Ն. Սրբազնութիւնը։ Մէկ ժամու չափ ալ Ս. Պատրիարք Հայրը հոն զբաղելէ ետք, ժամը 10ին այցելեց Եէնի Մահալլէի վարժարանը։ Հոս ալ միեւնոյն ընդունելութիւնը, Ն. Սրբազնութեան, որ իրեն ուղղուած և յայտնուած ուսումնատենչ փափաքներուն, յարմար ու գեղեցիկ խրատականներով կը պատասխանէր, և կը հրաւիրէր զիրենք, աշխատիլ ամէն բանէ առաջ «կատարեալ մարդ ըլլալու։»

Ն. Սրբազնութեան, նոյն երեք վարժարաններուն տուած քննական այցելութիւնը ճիշդ ամբողջ հինգ ժամ տեւեց, որմէ ետք շնորհաւորելով Թաղ. Խորհրդին' վարժարաններու հանդէպ ցոյց տուած հոգածութիւնը և գնահատելով Տեսուչին բարւոք պաշտօնավարութիւնը, ժամը 11ին մեկնեցաւ Բերայ իր բնակարանը։

*** Ն. Սրբազնութիւնը Վարդուհեան վարժարանի աղջկանց պատրաստած «պրոտրի»ի և ասեղնակարի ձեռագործ նիւթերը մանաւորաբար գնահատելով քաջալերեց որպէս զի ձեռարուեստի նոյն ճիւղերը ալ աւելի խնամքով աւանդուին աղջկանց, որովհետեւ ըսաւ՝ անիկա աւելի ապահով շահ մը կրնայ երաշխաւորել աղջկան մը համար, քան թէ կարգ մը աւելորդ ...ութիւններ։

*** Ս. Պատրիարք Հայրը, իր այս այցելութեան առթիւ երեք վարժարաններուն ուսանողութեան առատ չաքար բաշխեց։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎՈՅ վերջին նիստին մէջ, ժողովական հայրերէն մէկը ուշադրաւ պարագայ մը խնդրոյ նիւթ ըրած է, յայտարարելով թէ' տօնական օրերու առթիւ ընդհանրապէս բոլոր վարժարաններու երկսեռ ուսանողութիւնը կը խոստովանի և կը հաղորդուի, հակառակ իր անտիական ու անմեղ հասակին, ըստ որում վարժարաններու կրթական ծրագիրը այնպէս տրամադրած է, իսկ ընդհակառակը՝ երկսեռ ուսուցչութիւնը, այդ պարտականութեան հանդէպ շատ անտարբերութեամբ կը վերաբերուի, քանի որ ուսուցչական ընտրելագ կազմական կանոնագիրը այդ կերպ տրամադրութիւն մը դժբաղդաբար չունի։ Ժողովը որոշեց ուշադրութեան առնել սոյն պարագան։

ՑԱՌԱՋԻԿԱՅ Նոր Տարւոյ և Ս. Ծննդեան առթիւ, գաւառներէն սկսած են Պատրիարքարան գրկուիլ շնորհաւորական գրութիւններ։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ Նախկին Բ. գործակատար հանգուցեալ Ցարութիւն էֆ. Գասպարեանի հոգւոյն համար, վաղը առաւօտ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յատուկ Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի և հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ըստ խնդրանաց իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ազգատախնամը որ, անցեալ կիրակի օր Սէլամիէի և Իճատիէի աղքատ հիւանդներուն ածուխ բաժնած էր ձիրան առթիւ, երէկ ալ Եէնի Մահալլէի աղքատ հիւանդներուն երկու հազար օխայի մօտ ածուխ բաշխեց, իւրաքանչիւր ընտանիքի 25-30 օխայ հաշուով։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ուխտաւորներուն թիւը, Պատրիարքարան հասած լուրերուն նայելով մինչեւ հիմա երեք հարիւրը անցած է, անցեալ շաբթու այլեւ այլ քաղաքներէ բաւականաչափ ուխտաւորներ հասած են Երուսաղէմ։

ՊԱԼԱԹԻ Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին համար վերջերս Նոր Դպրաց Դաս մը կազմուած և անոր վաւերացումը և հաստատութիւնը խնդրուած էր Պատրիարքարանէ։ Ս. Պատրիարքը գիտել տալով թէ նոյն Դասը նոր հաստատութիւն մը չէ, այլ բաւական տարուան հնութիւն մը արդէն ունի, հարկ չի գտաւ անոր հաստատութիւնը և յորդորեց որպէս զի շարունակեն ըստ առաջնոյն։

ԶԷՅԹՈՒՆԷՆ բողոքագիր մը հասած էր Պատրիարքարան, տեղւոյն կաթող. փոխանորդին դէմ, և այս բողոքագիրը Սսոյ Ս. Կաթողիկոսին ուշադրութեան յանձնուած էր, քննելու համար խնդիրը։ Ս. Կաթողիկոսը քննելով, արդիւնքը տեղեկագրած է Պատրիարքարանի։

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ.— Օրդք. Սանդուխտ և Գոհար Կիւմիւշճեան, իրենց ողբացեալ հօր, Մհր. Գաբրիէլ աղայի յիշատակին իբրեւ պտղագին Գալֆաեան Որբանոցին կը նուիրեն 40 ղրուշ։ Կը խնդրուի ընկալագիրով մը գանձել զայն խմբագրատունէս։

ՏԱՐԻՍ ԼԱՆԹԷԻ ՍԷՐԸ

ԳՐԵՑ՝ ՐՈՒՇԱՌ ՖՕՍ

ՃԺԸ.

Տօնաթօ քուն չգտաւ։ Աչքերը բաց կ'ունկնդրէր ձմեռնային փոթորիկին։

Քանի' քանի' գիշերներ այս վիճակին մէջ անցուցած էր. իր ծնողական տանն սղորմուկ սենեակին մէջ հըսկելով, ականջ կախելով Վոլօքեան երկրին վայրենաշունչ մրրիկներուն զոռոզումին։ Եւ ականջ կախելու ատեն, իր ծաղկատի անձկալից հոգիին մէջ ալ կը թնդային ուրիշ ձայներ իր «Թիգէ իշխանուհի»ին երաժշտութիւնը։ Այդ երաժշտութիւնը հիմա իրեն համար մարած էր, և մարած պիտի մնար։

Ծնողական տանն մէջ արփիաշող և լուսնալից ամառնային գիշերները, իր հանդիսական անձայնութիւն մը կը տիրէր, և ինք սակայն չէր կրնար քընանալ, որովհետեւ սիրտը չափազանց ուժգին կը տրոփէր, բաղձերակը ամփոխալից կը զարնէր, իր նորաղանդ արիւնը կարծ ջերմապէս կը խուժէր դէպի սիրտը։ Ամրան գիշերները շատ նեղ կուգար իրեն սենեակը և օդը հեղձամղձուկ։ Անկողնէն կ'ելլէր, պատուհանը կը բանար, շապիկը կը նետէր, պատշգամբ կ'ելլէր, որ միեւնոյն ատեն տունին տանիքն էր։ Հոն կը կենար ուղղաբերձ՝ նախամարդուն գեղեցկութեան մէջ, արփիալոյս չողակնայեւ, լուսնաշող ճառագայթալից։ Կը կենար գիշերային տօնուտ լռութեան մէջ և մտիկ կ'ընէր սրտին բաբախումներուն, արիւնին եռուզեռին։ բոլոր մտքերուն իր անսահման անձկայրեաց հոգիին մէջ...

Եւ ամառնային նոյն գիշերները, որոնց մէջ կը հսկէր և կ'ունկնդրէր այն դանդաղ քայլերուն՝ որոնք դուրսէն նրբանցքէն ի վեր կուգային, կը մօտենային իր սենեակին և կը դադրէին դրան առջեւ։ Պահ մը խոր լռութիւն։ Ցետոյ — ո'հ, ի'նչ բաբախումն սիրտ, սիրոյ ի'նչ թրթռուն երջանկութիւն։— Ցետոյ դուռը կը բացուէր մեղմիւ, մեղմիւ, և կերպարանք մը ներս կը թռչար, նրբին կանգնագեղ, և փղոսկրեայ պատկերի մը պէս փափուկ։ Կը մօտենար իրեն, որ կը կանգնէր թեւերը նորա կարկառելով։ Նէ կը նետուէր անոր բաց բազուկներուն մէջ, կը ձուլուէր անոր, կարծես անոր հետ մէկ ըլլալ կ'ուզէր. պայծառ գեղածաղիկ մարմին մը. Ն'է կը թողուր որ չղաղապատուէր անորմէ, համբուրուէր անորմէ, մինչ երանաւէտ մանկութեան սիրերգը, գաղտնածածուկ սէրը, և քօղարկուած երջանկութիւնը կը թրթռային երկու հոգիներուն մէջ։

Սիմօնէթթա... Ի'նչ եղաւ արդեօք Սիմօնէթթան։

Մոռցուած էր իրմէ, որպէս թէ երբեք Սիմօնէթթա մը գտնուած չէր, երբեք առաջին հեշտալից սէր մը ունեցած չէր, այն նախընծայ գինովցնող կիրքը։ Մարդն ալ այս աստիճան բոլորովին կրնա՞յ մոռնալ եղեր։ Կամ այսպիսի մոռացում մը իրե՞ն համար միայն կարելի էր։ Ինք ուրիշներէն տարբե՞ր կերպով մը ստեղծուած էր արդեօք։

«Սիմօնէթթա՛»։

Տօնաթօ այս անունը բարձրաձայն կը գոռացնէր, փոթորկի մռունչներուն, որոնք սպառնալով սենեակին պատուհանները կը դղրդէին, որպէս թէ կրնար ասով իր քով կանչել զայն։ Ակամայ հասաւ իր անկողնին մօտ դարձեալ, մտիկ կ'ընէր նորէն թէ արդեօք չի՞մ'նար նրբանցքէն դանդաղ քայլերը։ Ակամայ դրան կողմը կը նայէր թէ արդեօք չե՞ր բացուեր մեղմիւ, մեղմիւ։

Ո'չ, ա'խ ո'չ...

Թերեւս իր նախընծայ սէրն ալ երազ մը միայն եղած էր...։

Եւ եթէ երազ չէր, ուրեմն առաջին, անգոյն երեւոյթն էր իր մատղաշ հոգիին, անգիտակից հէք բերկրութեան մը ընկերացած։ Հիմա —ճիշդ հիմա— գիտէր թէ ի'նչ է սէրը և կիրքը. բոցատոչ երանութիւն մը' որուն գոլը կը սպառէ մարդը։

Իր «անդրանիկ սէր»ին մարած ստուերները անկարեկիր սրտով երեւակայութեան առջեւէն հալածելով Տօնաթօ պատկերացուց մտքին մէջ հրաշագեղ կնոջ փառայեղ պատկերը, որուն հետ մեղմիւ, տաքուկ խօսակցութիւն մը ունեցաւ, ականջ կախելով հանդերձ Վոլօքեան երկրին բարկ ձմրան փոթորկին։ Այդ պատկերը ձայներով դարձաւ Փարիզիներու տունին չուրջ, գեղջ'ուն տունին ամէնէն պզտիկ գաւիթին չուրջ վայրենի կաղերջանքներ կը յարուցանէր, գոգցես Տօնաթօ Փարիզի տունին կորսուեալ զաւակը ըլլար։

Տօնաթօ երեք օր կ'ուզէր մնալ ծնողական տանը, բայց յաջորդ օրը միայն անցնիլ կ'ուզէր, ծանօթ ուխտավայրը չերթալու համար ոչինչ առարկութիւն մը գտնելով։ Քոյրերը կ'ողբային, եղբայրները չէին ծածկեր հեգնական ծիծաղ մը. հայրը ա'լ աւելի կը նմանէր իր համբաւաւոր երկրացիին՝ Կորիօլանի, և մայրը անձայն դուրս ելաւ սենեակէն։ Բայց ծերունի սպասուհին արտասուեց։ Տօնաթօն իր թեւերուն վրայ կրող այս հաւատարիմ ծառային արցունքները պիտի յուզէին զայն, եթէ տակաւին հին Տօնաթօն եղած ըլլար...։

Մեկնելէ առաջ ճամբայ մըն ալ պէտք էր երթար իր ծննդավայրին մէջ — Քաքոււչինեանց վանքը, ծերունի, պարզուկ վանականին, որ մեծ արուեստագէտ և բարի մարդ էր։

Ծամբան ծանր կուգար երիտասարդին սրտին թէ ի'նչ բարի ժամանակներ էին այն ատենները։ Արդեօ'ք, անգամ մըն ալ իր կեանքին մէջ պիտի կրնա՞ր նմանօրինակ զգացումներ ունենալ։

Այնպիսի փայլուն խանդավառութիւն մը, իր գեղարուեստին համար, սրտագին բաղձանք մը դէպի փառայեղ բարձունքը, այնպիսի մղում մը, և կեանքի լուսաշող հեռքեր։ Ամէն բան նորէն միտքը ինկաւ։ Կ'ուզէր այս բոլոր յիշատակները բանի հալածել իրմէ. բայց անոնք կը խուժէին նենգութեամբ ամէն կողմէ Վոլօքեայի հուղկահարներու նման և կը սպառնային սպաննել զայն։

(Շարունակելի)

Այրի Տիկին Գայիանէ Աստուրեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Մոմճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Ցակըբեան, Տէր ե Տիկին Թ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սելեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչատուրեան (Երուսաղէմ), Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Խաչատուրեան (Երուսաղէմ), Այրի Տիկին Հ. Խերեան (ի Գաճրէ), Տէր եւ Տիկին Պ. Մանիկեան, Այրի Տիկին Մ. Սահաքեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնագին մահը՝

ԳԷՈՐԳ ԷՖ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ՀԱՅՐ՝ ԴԵՂԱԳՈՐԾ ՎԱՀՐԱՄ ԷՖ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ)

որ յետ կարճատեւ հիւանդութեան կնքեց իր մահկանացուն, երէկ գիշեր ժամը 4ին։

Ցուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի վաղը, Կիրակի, 23 Դեկտեմբեր, ժամը 7½ին (Ը. Թ.), Գումգաբուի Մայր եկեղեցւոյն մէջ, ուր փոխադրուած է արդէն հանգուցելոյն մարմինը, եւ անտի պիտի ամփոփուի Պալըգլըի Ազգ. գերեզմանատունը, իր ընտանեաց յատուկ դամբարանին մէջ։

Կեսիկ Փաշա, 22 Դեկտ. 1907

Մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՄԱՀ

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԽԱՉԻԿ ԷՖ. ԱԶԱՏԵԱՆԻ

Անցեալ Կիրակի կատարուեցաւ յուղարկաւորութեան հանդէսը, փաստաբան Խաչիկ էֆ. Ազատեանի՝ Ենիգաբուի փոքրիկ եկեղեցւոյն մէջ. Երկու օրուան հիւանդութիւն մը՝ զինքը անկարող ըրաւ, թշուառ ընտանիքն ու աղջիկները ճանչնալու և իր սիրելիներուն միսս բարով մը արտասանելու։ Բնիկ Ակնցի, տղայ հասակէն Պոլիս եկած և ինքնօգնութեամբ յառաջացած ու զարգացած էր փաստաբանական արհեստին մէջ, ուր սիրելի դարձած էր ամենուն իր համեստութեամբը, կարողութեամբը ու հեզահամբոյր բնաւորութեամբը։ Կ'օգնէր և կը կարգադրէր իրեն բոլորովին անծանօթ եղող անձանց գործն ալ, բաւական է որ գիտնար թէ դիմացինը անկարող է։ Տարիներ առաջ Մայր եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդին անդամ ընտրուեցաւ և բաւական ատեն վարեց այդ պաշտօնը։ Տասնեակ տարիներ Իզմիտ, Պարտիզակ, Եալովա և շրջակայ գիւղերուն մէջ աշխատելով, ամենայետին գիւղացիէն մինչեւ ամենաբարձր հաստատին համակրանքը ու վստահութիւնը գրաւեց, որոնք զինքը կը յարգէին ու կը սիրէին իբրեւ հայր ու պաշտպան։ Ինքն էր որ Եալովայի Երուսաղէմի ագարակին խնդիրը կարգադրեց լրիւ մինչեւ և վերջացուց, բայց վարձքը չէ վճարուած ցարդ ննջողի պատճառներով և նախանձոտ հոգիներու թելադրութեամբ. Թէեւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը գնահատելով իր անխոնջ աշխատութիւնն և գնահատելի ծառայութիւնները, այդ մասին խոստացած էր կարգադրութիւն մը ընել, Լի յուսով ենք որ իր տարաբաղդ այրին և որբ ու անտէրունջ զաւակներուն, գոնէ ժամանակի մը համար օրապահիկն ըլլալիք ոսկ է վճարումով մը կը մխիթարեն, և հանգուցելոյն իրաւունքը այսպէսով վճարած ալ կ'ըլլան։ Մենք գործունեայ և կարող անձանց արժանիքը իրենց կենդանութեան գնահատել չենք գիտեր, գոնէ այսպէս խղճի պարտականութիւն մը կատարած ըլլանք երկտողիւ մը ի վեր հանելով իր բարեմասնութիւնները և նուիրելով իր յիշատակին։

Երէկ Կէտիկ Փաշայի Ս. Եկեղեցւոյն մէջ վայելուչ շքով կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը վաղամեռիկ Նազարէթ Գասապեան էֆ.ի, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան և նախագահութեամբ Տ. Գէորգ Արքեպ. Երէցեանի։

Դագաղը ծածկուած էր ճերմակ պսակներով որոնք իր ճերմակ ու պարկեշտ կեանքին խորհրդանշանն էին։ Ցաւերտ արտայայտութեամբ Տ. Գէորգ Սրբազան սրտառուչ դամբանականով մը ի վեր հանեց ողբացեալին պարկեշտ և օրինակելի կեանքը, մաղթելով մխիթարութիւն իրեններուն։

Ապա մեռելական զով մարմինը փոխադրուեցաւ Պալըգլը, ուր ամփոփուեցաւ վաղամեռիկ Գասապեանի մարմինը։

Պսակներ ղրկած էին՝ Տէր և Տիկին Ա. Գասապեան և զաւակունք, Տէր և Տիկին Թ. Գասապեան, Տէր և Տիկին Վ. Քարախանեան, Տէր և Տիկին Ա. Զէրչեան, Տէր և Տիկ. Բ. Տէմիրճեան, Զարգարեան Եղբ., Գ. Քորախանեան և Բ. Բիւզանդեան։

Տէր և Տիկին Աստուր Գասապեան և զաւակունք ու ազգականք խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց՝ որոնք հաճեցան ներկայ գտնուիլ վաղամեռիկ ՆԱԶԱՐԷԹ ԷՖ. ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան և անձամբ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՈՐՍԱՆ
BOURSE DE PARIS

3 Յունվար 1908

Ֆրանսական 3%		95.60
Օսմանեան Միացեալ	բաց.	95.30
» »	գոց.	94.90
Երկաթուղի		170.
Պանք Օթթոման		691.—
Պոլիս Քարա Այտըն		414.—
Թրամվայ		46.—
Րիօ Թինթօ		1669.—

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՌԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճումաս կիւնիւ Սէլամլըգ ռէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆինտէ իճրա պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ԱՍՏԻՃԱՆ. — Սանիէի աստիճան տրուեցաւ Հեռագրական և Թղթատարական վերատեսչութեան խորհրդականի Ա. քարտուղարի օգնական Նուրի պէյի։ Սալիսէ՝ Բերայի հեռագրատան Տնօրէնի Բ. օգնական Իպրահիմ պէյի։

*** Ֆէրիգութեան աստիճան՝ ընդհանուր սպայակոյտին Բ. ճիւղին միրլիվա Ահմէտ Ռաղըպ փաշայի։

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ. — Ականակուռ Իմթիազ պատուանշան տրուեցաւ Վեհ. Սուլթանին Բ. Թարգմանիչ ու սենեկապետ Ռաղըպ փաշայի։ Երկրորդ Մէճիտիէ՝ կայս. միւսահիպ Նուրի և Շէհրէստին աղաներու։

*** Հիճազի Համիտիէ երկաթուղիին ոսկի շքադրամը տրուեցաւ Պետական Խորհուրդին քաղաքային ճիւղին անդամ Զիւհտի պէյի։

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ բոլոր կալուածներուն մէկ յատակաձեւը պիտի պատրաստուի, Տէֆթէրհանէի նոր կանոնագրին տրամադրութեան համաձայն։

ՄԻՒԶԻՒՐԻՒՍ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Լոնտոնի վերջին թղթաբերը մանրամասնութիւններ կու տայ Լոնտոնի օսմ. դեսպան հանգուցեալ Միւզիւրիւս փաշայի յուղարկաւորութեան վրայ։ Զինուորական պատիւներ ընծայուեցան Արքայապահ բանակէն հարիւր հոգինոց մէկ զօրախումբին կողմէ հանդերձ նուագախումբով։ Օրթոտոքս մատուռը լուսազարդուած էր։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Անգլիոյ արքայական ընտանիքը, դիւանագիտական մարմինը, երեւելիներ եայլն։ Մահաբեմին վրայ դրուած էր օսմ. դրօշը։ Էտուարտ Թագաւորին կողմէ ներկայ էին լորտ սենեկապետ զերակոմս Ալթհօրբ, Կալլէսի իշխանին և իշխանուհիին կողմէ՝ հազարապետ Մարթէն, Քօննօթի դուքսին կողմէ զօր. Սըր Մաքովէլ, Ֆրանսական, Ռուսական, Ճարոնական, Հելլէն, Չինական, Սիամի, Չիլիի, Հայեթիի, Քօլօմպիայի դեսպանները, Իտալիոյ, Ամերիկայի, Աւստրիոյ, Ռումանիոյ, Շուէտի, Պորթուգալի, Քուպայի գործակատարները և ուրիշ դեսպանական պաշտօնատարներ, տ'Արժիլի կոմսը, Արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդարանական ներկայացուցիչ լորտ Ֆիցմօրիս և ուրիշ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ։ Մարմինը փոխադրուեցաւ Նորվուտ։ Հետեւեալ օրը Թագաւորին և Թագուհիին կողմէ զերակոմս Ալթհօրբ դեսպանատուն երթալով որպիսութիւնը հարցուց Տիկին Միւզիւրիւսի։ Օսմ. դրօշը կէս պարզուած էր դեսպանատան շէնքին վրայ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը պատուոյ լէգէոնի ասպետութեան կարգը տուաւ Պրուսայի ֆրանսական հիւպատոս Մ. Կրէկուար Պէի և Իզմիրի Թրամուէյներուն Տնօրէն և տեղւոյն քարափի ընկերութեան վարչական խորհուրդին անդամ Մ. Թիսոյի։ Իսկ սպայութեան աստիճան տուաւ Երուսաղէմի ֆրանս. ընդհ. հիւպատոս Մ. Ութրէի։

ՅՈՒՆԱՑ Պատրիարքարանը գրեց Դատական Նախարարութեան, Ծնունդի առթիւ առժամաբար արձակել թեթեւ պարտքերու համար բանտարկուած Յոյները։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՄԷՆ առեւտրական նոր դաշնագիրը մինչեւ որ գործադրուի որոշուած էր հին դաշնագրի պայմանաժամը երեք ամիս երկարել։ Այս վերջինոյն պայմանաժամը դեկտեմբեր 31ին պիտի աւարտի, որով ձեռնհաս պաշտօնարանը հարկ եղած գործողութեանց կատարման ձեռնարկեց։

ՊՈԼՍՈՅ դատական քննիչ Եուսուֆ Շիրվան պէյ առջի օր կիներու բանտը և Բերայի բանտը քննելով, իր տեղեկագիրները մատոյց դատական Նախարարութեան։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ. — Մանասըրի Նահանգին Բերսիկ գիւղախումբին Լէնք գիւղին մէջ տուն մը պաշտպանած Պուլկար աւազակապետ Պօնիոյը Վանկէլ ու ընկերներէն չարագործ մը մեռած ձեռք անցուեր են։

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ դեսպանատան խորհրդական Մ. Օթօ երէկ Վիեննա մեկնեցաւ իր կնոջը հետ։

ԿԱՅՍ. ԹԻԿՆԱՊԱՀ և ծովային միրլիվաներէն Հիքմէթ փաշա արձակուրդով Եւրոպա ուղեւորեցաւ։

ՔԷՕՍԹԷՆՃԷի հիւպատոսարանի պաշտօնեաներէն Ճէմիլ կիւրճի էֆ. մեռած ըլլալով մարմինը երէկ Պոլիս բերուեցաւ ռումանական շոգենաւով։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ. — Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, որպէս զի Սելանիկ Պոլիսի միացեալ գծին շահագործման Ընկերութեան կողմէ, Արեւելեան երկաթուղիներու Էտիրնէի և Տէտէաղաճի ճիւղերուն մասնակցութեամբ, Պոլսոյ ու Սելանիկի միջեւ շաբաթը մէկ անգամ երթեւեկել արագուող ուղղակի վակոնները շաբաթը չորս անգամ երթեւեկեն ու վակոններու թիւն ալ աւելցուին։

*** Պերլինէն կը գրեն թէ դեկտեմբեր 17/30ին գումարուած Անատոլուի երկաթուղիին բաժնետէրերու ժողովը ընդունած է նոյն երկաթուղիին պաշտօնեաներուն համար հանգստեան թոշակի սնտուկ մը հաստատելու առաջարկը։ Այդ սնտուկը 1908 յունուար 1էն պիտի սկսի գործել։ Ընկերութիւնը բոլոր պաշտօնեաներու ամսաթոշակին հարիւրին 5½ին համեմատութեամբ դրամագլուխ մը կը սահմանէ այդ սնտուկին։ Նոյն թուականէն սկսեալ բոլոր պաշտօնեաներուն ամսաթոշակներէն 100ին 5 վար պիտի դրուի այդ սնտուկին համար։ Պաշտօնեաները 10 տարի ծառայելէ ետքը հանգստեան կոչուելու իրաւունք պիտի ունենան, հանգստեան ամսաթոշակն ալ վերջին ամսաթոշակին 100ին 30 աւելի ըլլայ։ Տասը տարիէն աւելի պաշտօնավարողներն ալ իրենց ամսաթոշակին երկու երրորդ մասին համեմատութեամբ հանգստեան ամսաթոշակ պիտի ստանան, բայց ամսաթոշակին տարեկան քանակութիւնը 300 օսմ. ոսկիէն աւելի պիտի չըլլայ։ Այն պաշտօնեաները, որոնք 60 տարեկան եղած են, հիւանդոտ ալ չըլլան, հանգստեան պիտի կրնան կոչուիլ եթէ փափաքին։ Մեռնող պաշտօնեայի մը ընտանիքը պ'տի ստանայ անոր ամսաթոշակին 100ին 30ը. եթէ զաւակ ունենայ, ամէն մէկ զաւկին համար նոյն քանակութեան վրայ 100ին 5 պիտի աւելցուի մինչեւ որ 18 տարեկան ըլլան։ Բաժնետէրերու ժողովը նկատելով որ այդ սնտուկին պէտքերուն համար մինչեւ հիմա հաւաքուած դրամագլուխը դեռ մէկ ու կէս միլիոն ֆր.ի պէտք ունի, որոշեց որ այդ պակասը լրացուի պահեստի դրամներէն։

Երէկ գրեցինք թէ 135,000 նոր բաժնեթուղթեր 100ին 100 համեմատութեամբ Տոյչէ Պանքին պիտի յանձնուին։ Ժողովին նախագահը այդ առթիւ յայտարարեց թէ Ընկերութեան դրամագլուխը աւելցնելու համար այդ դրութիւնը ընդունուած է և հին բաժնեթուղթերուն, որոնց 100ին 60ը հատուցուած է, մնացած 100ին40ին վճարումը չէ պահանջուած, վասն զի այդ երկրորդ պարագային որ և է անձ կրնայ բաժնեթուղթերուն մեծ մասը ձեռք անցընել և կարելի է որ բաժնետէրերու շահերուն անհամապատասխանող ազդեցութիւն մը գործեն Ընկերութեան գործառնութեանցը վրայ։ Նախագահը նաեւ յայտարարեց թէ Օսմ. կայս. կառավարութիւնը քննելով Ընկերութեան գործառնութիւնները, հաւանած է ձեռք առնուած միջոցներուն։

ՀԷՐԷՔԷԻ կայս. գործարանին արտադրութեանց վաճառման համար ճիւղ մը եւս պիտի շինուի Պոլիս կամուրջին գլուխը՝ Թաղապետական ճիւղին դիմացը։ Առջի օր կատարուեցաւ անոր հիմնարկէքը։

ԻԶՄԻՐԻ Նէա Սմիռնի թերթին արտօնատիրոջ՝ Սէքիարի էֆ.ի մահուան վրայ, նոյն թերթը փոխանցուած է ժառանգորդներուն և արտօնութիւն տրուած է որ հրատարակուի Բարապ օղլու Անաստաս էֆ.ի պատասխանատուութեամբ։

ԳՈՆԵԱՅԻ Թաղապետական ժողովը ընդունելի դատեց Գոնեայի քաղաքին մէջ ելեկտրական լոյս գործածելու ծրագիրը և ըստ այնմ տեղեկագրեց նահանգին Իտարէի ժողովին։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆ. — Առեւտրական Բ. դատարանը դեկտեմբեր 13էն սկսեալ սնանկ հռչակեց Ղալաթիա, Գարաքէօյ 17 թիւ խանութը հաստատուած սեղանաւոր Ն. Քավաստա և ընկերութիւնը։ Դատարանին օգնական անդամ Պասաւքի էֆ. ժիժ քոմիսէր կարգուած է և փաստաբան Մէհմէտ Պէհրամ էֆ. և վաճառական Նիքոլաքի ու Տիմիդրիատի էֆ.ներն ալ առժամեայ սէնտիք։

*** Պոլիս Աստարճեան խանը հաստատուած վաճառական ու յանձնակատար սնանկացեալ Եօրկի Մավրիտի սնանկութեան վերաբերեալ գործերուն կարգադրութեանը համար վերջնականապէս սէնտիք կարգուած են Անկէլոս Եուանիտիս, Օտիսիա Քէչիչօղլը և Նիքոլաքի Մինալլի էֆ.ները։

ՊԱՆՔԱՆԵՐԸ գոց պիտի ըլլան այս երեքշաբթի օր և յաջորդ երեքշաբթի։

ՆՈՒԱԶՈՒՐԴ. — Շիրքէթի Խայրիէի շոգենաւերու ժամանակացոյցներու հրատարակութեան նուազուրդը պիտի կատարուի 1908 Յունվար 9/22ին ժամը Թրքական 9ին։ Փափաքողները պէտք է նոյն ժամուն դիմեն 20 ոսկի երաշխաւորագիրով մը։ Պայմանները հասկնալու համար կարելի է դիմել այժմէն նոյն վարչութեան։

ՎԱՂՈՒԸՆԷ սկսեալ ամէն կիրակի ցորեկուան ժամը ութին Ինճէ Սազի ընտիր նուագախումբ մը պիտի նուագէ Սկիւտարի Գալֆաճի Պաղի զբօսարանին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՐՐԻԿ. — Քանի օր է պայծառ պարզ օդերը առջի գիշեր յանկարծ փոխուեցան հիւսիսային ուժգին մրրիկի մը, սառեցնելով դողացնելով ամէն կողմ։ Անձրեւախառն ձիւն անցաւ։ Երէկ ալ ընդհատ ընդհատ ձիւնեց, բայց մրրիկը մեղմացած էր։ Մրրիկը ծովի վրայ ալ սաստիկ էր և բաւական արկածներու տեղի տուաւ, նոյն իսկ նաւեր ընկղմեր են։ Ակոլայի նաւահանգիստին մէջ խարսխած առագաստանաւ մը եզերք նետուելով ջարդ ու փշուր եղած է։

ԽՐՈՒՄ. — Ռուսական Կրէկօրի Մէրֆ շոգենաւը Ճիտատէի մօտերը եզերք խրած է։ Իր մէջը իսլամ ուխտաւորներ կային Ռուսիայէ եկող։ Նաւին կացութիւնը դժուար է։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցում մը զգացուեցաւ անցած օր Պալըքէսիրի մէջ։ Ուրիշ ցնցում մըն ալ Բօպճըղազի մէջ։ Նիւթական կամ անձի կորուստ չկայ։

ՍԷ՛Ր, ՍԷ՛Ր. — Իզմիրի թերթերը կը պատմեն սիրոյ պատմութիւնը բաքրիայի մը, որ իր Տիլըսինէին մերձաւորներէն բարկացած, խիստ միջոցներու իսկ դիմած է։ Տիլըսինէն գործարանի մըն էր Բէժիի գործարանին մէջ։ Աղջիկը անցած օր երբ աշխատանոցէն դուրս կ'ելլէր, անա վրան յարձակեցան քանի մը երիտասարդներ և կառք մը թխելով, թ'ը՛ռ թռան։ Հիմա ապահովաբար պարման ու պարմանուհի գիրկ գիրկի սիրոյ թռչունը կը թռցունեն։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ոստիկանին ընդհ. պարտականութիւնները

Ռ. ՄԱՍ

ԲԱԺԱՆՈՒՄ Ա.

Ոստիկանական կեդրոններու եւ կայաններու վարչութեանց գործառնութիւնները։

Յօդ. 59. — Կեդրոններու ոստիկանութեան պաշտօնեաները միշտ տեղեկութիւն պիտի ունենան իրենց շրջանակին մէջ գտնուող լուսացարաններուն բիծեր հանողներուն, դարբիններուն, երկաթագործներուն և այդ կարգի արհեստաւորներուն գործառնութիւններէն։ Ատոնց պիտի ազդարարուի՝ տեղեկութիւն տալ երբ արհեստի և իրենց վիճակին անհամապատասխանող լաթեր յանձնողներ ըլլան, բանալի, կղպանք և գողութեան գործիք ըլլալիք ուրիշ առարկաներ կամ անոնց նկարները ցոյց տալով նմանը շինել տալ ուզողներ ըլլան։ Ոստիկանութեան պաշտօնեան իր առնելիք տեղեկութիւնը իսկոյն պիտի հաղորդէ պէտք եղած տեղը։ Վերոգրեալ արհեստաւորները եթէ այդ մասին տրուած պատուէրներուն անսաստեն, անոնց նկատմամբ օրինական գործողութիւնները պիտի կատարուին։

Յօդ. 60. — Թաղի, չուկայի ու գիւղի պահապանները պարտական են արարքի մը պատահումը արգիլել, երբ յանցանքի մը գործուելուն ականատես ըլլան, հեղինակը ձերբակալել և յանցանքին հետքերը պահպանել. ուստի այդ պահապաններուն ընտրութեանը միջոցին պէտք է ուշադրութիւն ընել որ բարի վարքի ու լաւ բարոյականի տէր անձեր ըլլան։ Ոստիկանութեան գոմիսէրները, գոմիսէրի օգնականները ու ոստիկանութեան պաշտօնեաները միշտ պիտի հսկեն որ այդ պահապանները գիշեր ցերեկ բարւոք կերպով կատարեն իրենց պարտականութիւնները։ Պահապանները պարտաւոր պիտի ըլլան բարեկարգութեան վերաբերեալ պարագաներու մասին իրենց լսածները ու տեսածները միշտ իմաց տալ կեդրոնի ու կայանի գոմիսէրներուն. նաեւ ոստիկանութեան ամէն տեսակ խնդիրներու մասին հարկ եղած աջակցութիւնը ու դիւրութիւնը ընծայել։ Պահապանները իրենց այդ պարտականութեանցը մէջ եթէ թերանան, առաջին անգամ պատուէր ու ազդարարութիւն պիտի տրուի, երկրորդին պիտի յանդիմանուին և երրորդին իսկոյն պիտի դադրին պահապանութենէ։

Յօդ. 61. — Կայանի մը ոստիկանութեան պաշտօնեաները, երբ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանակին մէջ հրդեհ ծագի, մէկ կողմէ խնդիրը շուտով իմաց պիտի տան ջրհանկիրներու կայաններուն և ջուր գտնելու միջոցները պիտի պատրաստեն։ Միւս կողմէ հրդեհի վայրը անձեր ու ինչքեր ազատելու և պահպանելու պիտի աշխատին. վնասուածները յարմար վայրեր պիտի ղրկեն. նաեւ պիտի փութան հրդեհին պատճառը երեւան հանելու և եթէ կորսուած կարասիներ կան, զանոնք երեւան հանելու։

Յօդ. 62. — Կեդրոններու և կայաններու մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար, պահակներ և շրջուն պահակներ պիտի կազմուին. ատոնց համար պէտք եղածին չափ ոստիկանութեան պաշտօնեաներ պիտի որոշուին. ատոնց թիւը, անունները, իւրաքանչիւրին պարտականութեանց ժամանակները ու ընելիքները հաւասար համեմատութեամբ պիտի սահմանուին կեդրոնին գոմիսէրին կողմէ։

(Շարունակելի)

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐ. ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ
(Դեկտեմ. 21 Ուրբաթ)

ՑՈՐԵՆ

Առաջին	ճերմակ	օխան	51—
Երկրորդ	»	»	48—50
Խառն			47—
Զօվտարը			45 46
Կարծր առաջին		»	52—
Կարծր միջին		»	49—50
Կարծր խառն		»	47—48

Այսօր = վակոն Անատօլուի ցորեն ժամանեց։

ԱԼԻՒՐ			Ղրշ.
Տեղական ջըրմա Ա.		պարկ	98—
» » Բ.		»	96-97

ԹԵՓ

Օխան 23 փարա

ԳԱՐԻ

Դանուբ	քիլէն	18—19½
Ռումէլի և Մերսին	»	18-18½

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ, 2 Յնվր. — Հակաճարոնական նոր դէպքեր ծագեցան Վանքուվէրի մէջ։

ԱՆԳ. ՊԱՆՔԱՆ ՍԱԿԸ ԿԸ ԶԵՂՉԷ

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլիոյ Պանքան այսօր զեղչի սակը իջեցուց 7% 6%ի։

ՓԱՐԻԶ. — Սակարանին Ամանորի բացումը չհամապատասխանեց այն ակնկալութեանց, որոնք կը յայտնուէին ամավերջի նիստին հետեւանքով։ Գիններ ընդհանրապէս ամուր բռնուեցան, Անգլիոյ Պանքային զեղչի սակէն 6%ի իջնելէն նպաստաւոր կերպով ազդուելով։ Շատ արժեթուղթերու գիներն ինկան, այն զրոյցներուն վրայ թէ մօտերս վէճ պիտի ծագի Մ. Նահանգներուն և Ճարոնի միջեւ։ Ճարոնական թուղթերն ինկան։ Կարեւոր գործառնութիւններ չկատարուեցան։ Ֆրանս. Ռանդը անփոփոխ մնաց, իսկ օտար թուղթերն ինկան։ Օսմ. թուղթեր գնուեցան մէկ քանի կէտ բարձրացման հետեւանօք, և Միացեալը փակուեցաւ 95.20ի։ Լոնտոնի վրայ փոխ՝ գիր՝ 25.15։ Րիօ Թինթօ նուազ ամուր էր, պղինձի գնոյն 62.5ի իջնալուն հետեւանօք։ Պոլիս Գարա Այտըն բացուեցաւ 420ի, և փակուեցաւ 403ի։ Կապարի հրապարակն աղէկ էր, անգլ.՝ 15 և սպանիական՝ 14.12ի, ընդդէմ 14.2ի։ Լոնտոնի սակարանին մէջ ամուր բռնուեցան միջազգային թուղթերը, բայց ինկան ամերիկեան թուղթերը։ Նիւ Եօրքէն եկած լուրերը նուազ նպաստաւոր են։ Հանքային թուղթ գնող չկայ։

— Ճարոնական թուղթերը ինկան Մաղէնի մէջ հրատարակուած յօդուածի մը հետեւանքով թէ մօտերս վէճ մը պիտի ծագի Ճարոնի և Մ. Նահանգաց միջեւ։ 4%ը կորսնցուց 2 կէտ և ինկաւ 86.50ի, 5%ը՝ 1ուկէս կէտ և ինկաւ 98էն 96.55ի։ Այս անկումներուն հետեւանքով, հրապարակին վրայ տեսնուած աղէկ տրամադրութիւնները պակսեցան։

— Ֆէնէնշըլ Նիւզ կը գրէ թէ Ամերիկեան թերթերը ամավերջի առթիւ իրենց հրատարակած ելմտական տեսութիւններուն մէջ կ'ըսեն թէ ելմտական և առեւտրական կացութիւնը մտահոգութիւն պատճառող հանգամանք չունի։ Այս թերթերը լաւատես գոյներով կը նկարագրեն նաեւ ճարտարական կացութիւնը, և կ'ըսէ թէ հաւանական է որ գործերը Յունուարին սկսին։

ՀՌՈՄ. — Ամանորի առթիւ Վիքթոր Էմմանուէլ Թագաւոր Քուիրինալի գահոյից դահլիճին մէջ ընդունեց դեսպանատան մարմինը, Ծերակոյտի և Երեսփ. Ժողովոյ դիւանները, դատարանի նախագահները, զօրավարներ, համալսարանի պատուիրակներ և Քաղաքապետական Ժողովոյ անդամներ, Էլէնա Թագուհին չկրցաւ ներկայ գտնուիլ ընդունելութեան, թեթեւ տկարութեան մը պատճառաւ։

Պատերազմական Նախարարութեան խորհրդական անուանուեցաւ Մ. Սէլաղա։

ՓԱՐԻԶ. — Ամանորի առթիւ Նախագահ Մ. Ֆալիէռ ընդունեց դեսպանական մարմինը, որուն երէց անդամ իտալական դեսպան կոմս Թօռնիէլլի արտասանեց շնորհաւորական ճառը։

ՎԻԵՆՆԱ. — Աւստրեւմաճառ արտաքին գործոց նախարար Պարոն Էրէնթալ և գերման վարչապետ իշխան Պիւլով ամանորի առթիւ շնորհաւորական հեռագիր փոխանակեցին, մաղթանքներ ընելով որ երկու դաշնակից երկիրներուն միջեւ միշտ բարեկամական յարաբերութիւններ գոյութիւն ունենան։

ԼՈՆՏՈՆ. — Էտուարտ Թագաւոր Յունուար 15ին պիտի բանայ Խորհրդարանը։

ԲԷՇԴԱ. — Կայսրը Աւստրեւմաճառ համաձայնութեան կնքման առթիւ Մ. Ստեֆաննոսի պատուանշանը տուաւ Մաճառ վարչապետ Տօքթ. Վէքէրլէի և Աւստրիոյ վարչապետ Պարոն Պէքի։ Ուրիշ քաղաքական անձնաւորութեանց եւ պատուանշաններ պիտի տրուին։ Կայսրը շնորհակալութեան ինքնագիր նամակներ ուղղեց երկու վարչապետներուն։ Տօքթ. Վէքէրլէ և Մ. Քօշութ ամանորի առթիւ իրենց արտասանած ճառերուն մէջ յայտարարեցին թէ գարնան ի գործ պիտի դրուի ընտրական բարենորոգում մը։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Քօննօթի դուքսն Սպուէիր յածանաւով մեկնեցաւ դէպի Մալթա, ուր պիտի ստանձնէ Միջերկրականի նաւաբաժնին հրամատարութիւնը։

ՓԱՐԻԶ. — Նիվ փոխադրանաւը խրեցաւ Քազապլանքայէ 5 մղոն դէպ հարաւ Քօքդօմայի ժայռին վրայ, Տրսէէս յածանաւը Դանճէրէն օգնութեան փութաց։

ՓԱՐԻԶ. — Դատական հանգուցեալ նախարար Մ. Կիյօ Տըսէնեի յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը։ Ծերակոյտի նախագահ Մ. Անթօնէն Տիւպօ, Երեսփ. Ժողովոյ նախագահ Մ. Հանրի Պրիսոն և Վարչապետ Մ. Քլէմանսօ ճառեր պիտի արտասանեն։ Հանգուցեալ Նախարարին մարմինը դրուած է Դատական պաշտօնատան մէջ։

ԼՈՆՏՈՆ. — Օդային կայլի պայթման հետեւանքով ահագին հրդեհ ծագեցաւ քաղաքապետական պաշտօնատան մօտ, զինավաճառատան մը մէջ և Նիւթական ահագին վնաս առաջ եկաւ։ Մէկ հոգի մեռաւ, քանի մը հոգի վիրաւորուեցան և 2 հոգի անյայտ են։

ՉԷՔՄԷՃԷԻ ՍԱՂԻՐ ԳԱԶԱՍԸ
ՊԻՏԱՅԷԹ ՀՈՒԳՈՒԳ ՄԱՀՔԷՄԷՍԻՆՏԷՆ

Տույունը Ումումիյէ իտարէսինին՝ իգամէթկեահը վէ մահալը սէքնալէրի մէճհուլ պուլընան Քիւչիւք Չէքմէճէ գասապասը Ռուսումը Սիթթէ մէմուրը էսպագը Ապտուլլահ էֆ. վէ քիւֆէլասը Ալի վէ Մելքոն աղալար ալէյհլէրինէ իգամէ էյլէտիկլի ճիհէթը քէֆալէթտէն մաթլուպաթ տավասընտան տոլայը Չէքմէճէի Սաղիր գազասը Պիտայէթ Հուգուգ մահքէմէսինտէն ֆի 5 քեան. էվվէլ 323 թարիխ վէ 54 ատէտլի իսթիհսալ էյլէտիկլի իլամըն սուրէթը մուսատտագասընըն իլան սուրէթիյլէ թէպլիղաթը գանունիյէ իճրասը՝ Տույունը Ումումիյէ մէմուրը Իսմաիլ էֆ. թարաֆընտան թալէպ իտիլմիշ վէ թալէպը վագը ուսուլը մուհաքէմէի հուգուգիյէ գանունընըն 149ընճը մատտէսինէ մուվաֆըգ պուլունմըշ օլմաղլա, մէզքիւր իլամըն սուրէթը մուսատտագալարը մահքէմէ տիվանխանէսինէ թալիգ օլունտուղը կիպի, էվրագը հավատիսլէ տախի պէրաի թէպլիղ իլանընա իպթիտար օլունտուր։

10 քեան. էվվէլ 323

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆ

21/3 Յունուար 1908

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ.Ո.	103 29
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	103 27
Երէկուան էն բարձր գինը	»	103 33
» էն վար գինը	»	103 17

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	ֆր.	165 12½
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	164 75
Երէկուան էն բարձր գինը	»	165 37
» էն վար գինը	»	164 62½

Միտիլլիի Պանքը		5 —
Սելանիկի »	ֆր.	136 —
Քարասու Բրէվիլէժիէ	ֆր.	37 —
» Օրտինէր	»	30 —
Շիրքէթը Խայրիէ	Օ.Ո.	44 —
Շիրքէթը Խայրիէի Համիտիէ	Օ.Ո.	4.45
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	8 50
Ժիւլիսանս Թրամվայ	»	4 40
» պարտաթուղթ	ֆր.	462 —
Տէրքոսի Ջուրի ընկ.	»	321 —
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա.Ո.	16 20
Իզմիրի քարափ	»	592
Օսմ. Ապահով. Ընկ.	Օ.Ո.	4.15
Քարափ Կ. Պոլսոյ	ֆր.	426 —
Թրամվայ		44 50

ԿԱՒՌՕՇԻՆ ՇԱԲԱԹԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆ

Սամաթիայի ներսի փողոցներէն մէկուն մէջ կանգնուած տուն մը՝ բաղեղներով շրջապատուած։

Երեք երիտասարդներ, գտակնին ծուռ, պեխերնին կախուած, ծակած, մաշած կօշիկներով, հատած նայուածքներով, գունաթափ բալթօներուն օձիքները դարձուած՝ տունին դրան առջեւ կը հասնին։

—Զրտուքենցը հո՞ս է, կը հարցնեն միաբերան։

—Հիմա՛ պիտի գայ, կը պատասխանէ ծեր կին մը։

Երեք երիտասարդները սենեակ մը կ'երթան, կը բազմին մէյմէկ աթոռի վրայ։

ՏՈՄՍԵԱՆ՝ ներքին և արտաքին լուռբերու անգլիագէտ թարգմանիչ մը։ Գիրք չէ մնացեր որ կարդացած չըլլայ։ Հայերուն... Լաւուն է, և Սամաթիացիներուն՝ Էմիլ Ֆակէն։

ԹՈՒՂԹԵԱՆ՝ երկար, չոր հասակով բանաստեղծ մը։ Մազերը կը ծածանին ուսերուն վրայ։ Եղունգները երկայն են և բաճկոնը՝ կարճ։ Նոր տողերու և կախման կէտերու հերոսն է ան։ Իր գրածները նախ ինք կը կարդայ, յետոյ՝ Զրտուքենցը ու Տոմսեանը։

ԱՂԻՒՍԵԱՆ՝ օրաթերթերու փիլիսոփան։ Գրականութեան մէջ ծանօթ է... իր անուշ աչքերով։

Այս երեք մեծ տաղանդները այցելութեան եկած են իրենց հին բարեկամին, տիեզերական հանճարին մերոյ՝ Զրտուքենցի։

... Ցանկարծ ձայները կը դադրին։

—Սը՛սա, կ'ըսէ Թուղթեան։

—Հօ՛յհօ՛յ, կը պոռայ անդիէն Տոմսեան։

—Ա՛ն է, կը գոչէ Աղիւսեան։

Եւ Զրտուքենց իր վարտ իրանով, ոտքերը իրարու մէջ անցընելով, գլուխը կախ, աչքերը մարած, թեւերը դէպ ի երկինք բարձրացուցած՝ ներս կը մտնէ։

Շշուկը կը տարածուի հետզհետէ։ Իրարու ձեռք կը սեղմեն։ Իրարու կը ժպտին։

ԱՂԻՒՍԵԱՆ.—Նոր գիրքերնուդ համար շնորհաւորելու եկած ենք ձեզի։

ԹՈՒՂԹԵԱՆ.—Վարպե՛տ, մենք ձեր մարմիդոններն ենք գրականութեան խոհանոցին մէջ. դուք՝ Հրատէն ինկած երկնաքար մըն էք. դուք մեր առաջին խորհրդապաշտ քերթողն էք. համարձակութիւնը տուէ՛ք որ իմ յարգանքին հաւաստիքը մատուցանեմ ձեր առջեւ։

ՏՈՄՍԵԱՆ.—Բարեւ՛, մինթէ այս դարը ձեզի պէս տաղանդ մը ծնա՞ծ է. մինթէ ի՞նչ կ'արժէ Հիւկօ. հաշօ՛ն, հաշօ՛ն։

ԶՐՏՈՒՔԵՆՑ.—Շատ զգածուած եմ ձեր անկեղծ գնահատութեանը համար. ձեր խօսքը այն ոսկի թելն է որ իմ սիրտս կը կապէ ձերիններուն։ Դո՛ւք, Պ. Աղիւսեան, մեր առաջին գրական քննադատն էք. դո՛ւք, Պ. Թուղթեան, մեր սաւառ քնարերգակն էք. դո՛ւք, Պ. Տոմսեան, մեր անզուգական քրոնիկագիրն էք։ Ի՞նչ կ'արժեն...

ԱՂԻՒՍԵԱՆ.—Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք... ժան Մոռէաս ի՞նչ կ'արժէ ձեր քով. «Ամբոխ տասն կուրծք, մարմարէ ծխծերով»ի հեղինակը պարզ վիպագիր մըն է ձեր քով։ Արտաչէս Ցարութիւնեան Ցոպոպ Թռչունին հէքեաթին աշուղն է միայն։ Վէրլէ՞ն, Գամիլ Մոքլէ՞ր, Հանրի Պարպիւս, Ֆէրնան Կրէ՞կ, ո՛հ, մինթէ արժէք մը ունի՞ն վառարանին կայծերը երկինքի լուսաւորներուն քով։

ՏՈՄՍԵԱՆ.—Թօժօտ երազանքին և լուսնոտ երեւակայութեան ծաղիկն էք դուք, ո՛վ Պ. Զրտուքենց։

ԶՐՏՈՒՔԵՆՑ.— Եւ դուք ապրշում իտէալին և քումայթ հոգիին քուրմն էք։

ԹՈՒՂԹԵԱՆ.— Քնարերգութեան և բնապաշտութեան դարուս մեծագոյն ներկայացուցիչն էք դուք, ո՛վ Պ. Զրտուքենց։

ԶՐՏՈՒՔԵՆՑ.—Եւ դուք մարդկութեան մատուրականութեան հոգեփոխութեան գծած սարկաւագն էք։

ԱՂԻՒՍԵԱՆ.—Ռէմի տը Կուրմօն դեռ չծնած դուք կ'ապրէիք ուրիշ աշխարհի մը մէջ և գրականութիւնով կը զբաղէիք։ Մալառմէ վիժած միայն մըն է և Սիւլլի-Բրիւտոմ՝ դասական բանաստեղծ մը, դո՛ւք, ո՛վ Պ. Զրտուքենց, իրիկուններուն արշալոյսն էք և առտուներուն վերջալոյսը։

ԶՐՏՈՒՔԵՆՑ.—Եւ դուք գիշերներուն արեւն էք և ցորեկներուն՝ լուսինը. դուք բանաստեղծութեան բիւրակն էք...

ԹՈՒՂԹԵԱՆ.— Շնորհակալ եմ որ հաճած էիք ինծի ստանաւոր մը ձօնել ձեր Նոր Տաղերուն մէջ. փոխարժէքը պիտի վճարեմ թերթիս մէջ։

ՏՈՄՍԵԱՆ.—Եթէ ապագային գիրք մը հրատարակեմ, առաջին էջին վրայ ձեր մեծապայծառ անունը պիտի փայլի, ի նշան երախտագիտութեանս։

(Աղիւսեան՝ որուն Զրտուքենց դեռ առիթը չէր ունեցած քերթուած մը ձօնելու, իր մասին ունեցած կարծիքին դեռ անտեղեակ ըլլալով, կը խոստանայ մօտերս ստանաւոր մը գրել անո՛ր վրայ մասնաւորաբար։)

ԹՈՒՂԹԵԱՆ.— Ձեր ամէն մէկ տողերուն մէջ տաղանդի շնչառութիւնը կ'զգացուի։

ՏՈՄՍԵԱՆ.—Դուք այն անթերի արուեստագէտն էք, որ եթերի ու ամպի պէտք ունի ապրելու համար։

ԱՂԻՒՍԵԱՆ.—Մենք կօշիկնիդ դիտելու իսկ արժանի չենք։

Զրտուքենց կը գինովնար, կ'արբշռէր։

Ու կը սկսին դարձեալ չարունակել իրենց չահեկան խօսակցութիւնը... իրերադովական։

Քիչ ետքը այցելուները մէկէն կ'աղերսեն Զրտուքենցի, որպէս զի քերթուած մը կարդայ իրենց։

Խնդրանքը չի մերժուիր։

Եւ սեհրի մը վրայ ելլելով՝ ձեռքերը օդին մէջ, մէկ ոտքը ետեւի կողմը տարած, բերանը բանալով կը սկսի երգել Զրտուքենց։ Տեսէ՛ք ի՞նչ կ'երգէ.—

Ըլլայի՜, ըլլայի՜,
Ա՜հ, տունիս ամայի,
Տունիս բուխերիկն ըլլայի,
Եւ խողովակներուն մէջէն
Շէնքին քրտինքն ու արցունք
Դէպ ի երկինք տանէի։
Ըլլայի, ըլլայի՜,
Ես փիղ մը ըլլայի,
Խոշոր ու հսկայական,
Ու իմ կռնակիս վրան
Հիւղին տունը կրէի.
Աղուորիկ, քամպուլիկ
Կատու մը ես ըլլայի,
Եւ մինչեւ առտու
Մլաւէի, մլաւէի
Տունին հիւղին վրայ...
Եւ ինչպէս որ անձրեւը
Կ'աղօթէ, կ'աղօթէ
Իբրեւ գթած մի քահանայ,
Ո՛վ Տէր Աստուած,
Ես տանձի ծառ մը ըլլայի
Եւ իմ տերեւներուս թաւուտքին վրայ
Թռչուններուն բոյնը կրէի,
Ա՜հ, ըլլայի, ըլլայի...։

... Պահ մը բանաստեղծը կը կենայ հոս. չուրջը կը դիտէ։

Հիացումէ ապշահար՝ ամէնքն ալ գետին փռուած են։

—Փիղին գիտը հիանալի է, կը փսփսայ Տոմսեան։

—Կատուին գիտը անզգիւտ է և հանճարեղ, կը հծծէ Թուղթեան։

—Տանձին յղացումը՝ ինքնատիպ, անակնկալ, պաշտելի և դիւթական է, կ'ըսէ Աղիւսեան։

Զրտուքենց՝ ա՛յսքան գնահատութենէ արտակարգօրէն գերագրգռուած ու քաջալերուած՝ ուրիշ քերթուած մը կը սկսի.

Հիւղին տուները կարգաւ
Քահանաներու պէս կ'աղօթեն.
Ու մօրչ ծառերն անտառին,
Բարձրահայեա՛ց ու մենիկ,
Լուսինին ու հիւղին
Ցաւը բուրիկ ու քուրիկ
Կ'առեւանգեն կը տանի՛ն.
Եւ այգը որ
Երկու ժամէն,
Ո՛հ, ի՞նչ կ'ընեմ,
Երեք ժամէն
Տարաժամօրէն
Պիտի ծնցնէ իր լոյսէ զաւակը,
Հիմակուընէ, գիշերուան
Այս խորհրդոտ մէկ պահուն,
Ցաւի ձայներ կը հանէ։
Ու կը փոխէ ծովակն հոգւոյս մեղմավար.
Ու յուսաս՝ կը մրափեմ,
Ու, ահա՛ հավիկն է որ
Ու, ահա՛ զեփիւռիկն է որ
Կը փչէ, կը սաւառնէ...։
Օ՛հ, աս ի՞նչ ճախրանք, օ՛հ, աս ի՞նչ գորով,
Օ՛հ, աս ի՞նչ լուսնակ, օ՛հ, աս ի՞նչ արեւ...։

...Երեք մեծ հանճարները միշտ գետինին վրայ ձեռնամած փռուած են։

Բերաննին գոց, աչքերնին կիսախուփ ու քիթերնին ճնշուած՝ անզգայացած, եթերացած կը մնան։

Խորհրդապաշտ բանաստեղծութեան հաշիշովը գինովցած են...։

Զրտուքենց կը մօտենայ անոնց և կեցած տեղը կը քարանայ։

—Ա՜հ, կը պոռայ, բժիշկ կանչեցէք, բարեկամներս մարեցան։

Բայց բարեկամները... խնայողաբար մինակնի'ն կը սթափին և կը հծծեն տենչալիր.

—Մեր բժիշկը քու տողերդ են, մեր դեղագիրները՝ քու ոտանաւորներդ և մեր դեղերը՝ քու տողերդ։

ՔՈՒՉՕ՛Ւ ՔՈՒՉՕ՛Ւ "ԿԱՒՌՕՇ,,

—Անունովը չըլլա՛յ, ըսաւ ինծի անցած օր Պ. X. X.՝ կարեւոր բան մը զրուցելու պէս օձիքս բռնելով, Բերացի տիկին մը իր չունին անունը՝ «Կավռօշ» է դրեր։

Շնորհակալութիւն յայտնեցի Պ. X. X. բարեկամիս այս լուրին համար և շարունակեցի ճամբաս դէպ ի Թիւնել... քառասմբակ։

Եւ որովհետեւ բան գործ չունենալով մարդ մը, մինչ պարապ բան մը կը գտնէ խորհելու, սկսայ մտածել այն Բերացի տիկինին վրայ որ իր շունը կանչելու համար՝ սա բացագանչութեան կը դիմէ.

—Քուչօ՛ւ քուչօ՛ւ, Կավռօ՛շ, ասդին եկուր նայիմ. ֆօթէօյը մի' փիսցներ...

Ու այս բանը ինծի չատ երազել տուաւ։

* *

Երազեցի որ այդ Բերացի տիկինը գեղեցիկ ըլլալու է և իր գեղեցկութեան համար ներեցի քիչ մը իրեն այս պզտիկ մեղքը՝ հանդէպ իմ գրական անունիս։

Ես որ ի տղայ տիոց, Վիքթոր Հիւկոյի այդ համակրելի հերոսին անունը ընտրած եմ ինքզինքիս՝ Հայ գրականութիւնը ճոխացնելու համար իմ գլուխգործոցներով և ահա՛ Հայ տիկին մը՝ առանց կարեւորութիւն տալու իմ Հայ գրականութեան տիւ և գիշեր մատուցած ծառայութեան՝ կ'ելլէ իր շնիկին կցել իմ գրական անունս, որով անմահանալ մտադրած եմ դարերու ընթացքներում։

Ըսէ՛ք, սրբապղծութիւն չէ՞ միթէ այս։

Գոնէ իմ աւազանի անո՞ւնս կցէր իր շնիկին։

Ի՞նչ ըրած եմ արդեօք այդ տիկինին, որ իր երեւակայական վրէժը լուծելու համար ելեր է իմ գրական անունս կցել իր շնիկին, զոր շատ աղէկ կրնար Պօպի, Պիպի, Ժիժի, Զօյօ կամ Ժօժօ անուանել, ի՛նչ գիտնամ...

Շունի անունի սովին է հանդիպեր այդ տիկինը։

* *

Սակայն, ուրիշ Նախազգացում մըն ալ կ'ըսէ ինծի որ մի՛ գույց այդ գեղանի Բերացուհին խենդերու պէս սիրահարուած ըլլայ ինծի, և որովհետեւ — պարկեշտ կին — չի կրնար զիս իր քովը պահել, գոնէ ինքզինքը մխիթարելու համար, իր շունին տուած է իմ անունս՝ իմ ներկայութեանս պատրանքը ունենալու համար յաւէտ։

—Կավռօ՛շ, հո՛ս եկուր. Կավռօ՛շ, հոն գնա՛...

Եւ պզտիկ շունը կը ցատկռտէ իր շուրջը՝ բացականչութիւնս «կերպիւ իւք» լրացնելով։

Այս հաճելի ենթադրութիւնը քիչ մը շոյեց անձս, կուտայ ինծի և կը խորհիմ որ ա՛յնչափ տգեղ բան մը ըլլալու չէ իմ... նոր վիճակս։

Շունը ամէնէն հաւատարիմ կենդանին է,— մարդիկն ալ երբ կենդանի հաշուելով։

Շունն է որ իր տիկինին մտերմութեան մէջ կ'ապրի ամէն վայրկեան, անոր ծունկերը կ'ելլէ։

Երբ շունը իր տիրուհիին սնարը համբուրէ, չեմ ո և է նախանձոտ ամուսին որ կ'ելլէ վայն սպաննէ, և նոյն իսկ Օթելլօ հաշտ աչքով պիտի նայէր անոր կարծեմ։

Շունը նախասենեակին մէջ անկիւն մը կծկուած՝ կը դիտէ իր տիրուհին՝ երբ կը քնանայ, երբ կը հագուի և երբ... կը հանուի։

Ու նոյնիսկ շատ անգամ կ'երթայ անկողնին վրայ, անոր ոտքերուն տակը պառկելու։

Տիկինը շատ անգամ իր ամուսինէն աւելի կը սիրէ իր շնիկը և գոհունակութեամբ կը թողու որ քիթը բերանը լզուըռտէ։

Կերակուրներուն ընտիրները սիրուած շունները կ'ուտեն և գոնէ անոնք... պարտապահանջի չունին։

Տիկինը իր շնիկն երեսը կը համբուրէ և շարունակ կը փայփայէ անոր մարմինը։

Շնիկը կառքին մէջ ալ հետ մէկտեղ է, ուր ամուսնի տեղը կը գրաւէ՝ տիկինին քովիկը, կուծք գլուխը, տիկինին ծունկերը ծածկող վերարկուէն դուրս ցցած հետաքրքիրօրէն։

Բոլոր աղջիկները շնիկը կը սիրեն և անսառկը ծունկէ ծունկ կը ցատկէ՝ երջանիկ։

...Պատւոյ խօսք, Կավռօշ-շունը մարդ-Կավռօշէն շատ աւելի երջանիկ է։

Գոնէ անիկա հանդերձեալ կեանքի մտահոգ տառապանքն ալ չունի։

Երբ մեռնի, ինծի պէս ո՛չ արքայութիւն կ'երթայ, ո՛չ դժոխք, ո՛չ քաւարան, ո՛չ ալ Ոլիմպոս։

Ու անո՛ր համար իմ յարգելի անուանակիցս ինէ աւելի երջանիկ է, որ... անկուտութեան փորձանքին ալ չէ տեղեակ ամենեւին։

Մենք ալ ազուչօրէն, ինքզինքնիս կարգ մը անասուններէն գերադաս կը համարենք...։

Զի՛թ։

* *

Քուչօ՛ւ քուչօ՛ւ Կավռօշ,

Չեմ գիտեր ո՛ւր կը բնակիս, չեմ գիտեր թէ սուրացդ ի՛նչ գոյն է, բայց, վստահ եղի՛ր սիրելի՛ս, որ դուն ինէ աւելի բաղդաւոր ես։

Նախ՝ որովհետեւ գեղանի տիրուհի մը ունիս, ինչ որ կը պակսի ինէ։

Եւ յետոյ՝ որովհետեւ, հակառակ կավռօշ անուանուելուդ, յօդուած գրելու համար գլուխդ չես պայթեցներ։

Բու տեղդ ես կը յօգնիմ, և դուն ԷԷ. Ֆը կը հանես կոր, չուչանորդի անպիտա՛ն

«ՓԱՐԱ ԿԸ ՇԱՀԻ՞Ք ԿՈՐ»

Կրնա՞ք երեւակայել աւելի կոպիտ ու աւելի... աւանակ բան մը, քան հարցնելը՝ երեկոյթի մը մէջ՝ տիկնոջ մը, որուն դեռ հի՛մա ներկայացուեցանք.

—Ներեցէ՛ք, տիկի՛ն, քանի՞ տարու էք։

Կամ ըսելը օրիորդի մը, որուն հետ առաջին անգամ ըլլալով կը պարենք.

—Կարծեմ, օրիո՛րդ, ձեր ակռաները մեծ մասամբ կեղծ են։

Կը խոստովանիք թէ խիստ ցաւագար ու կոշտ խօսելակերպեր են ասոնք, զոր չպիտի արտասանեն երբեք ինքզինքը գիտցող մը, նոյն իսկ չգիտցող մը։

* *

Բայց ես այս հարցումներէն շա՛տ աւելի զարհուրելի ու — ներեցէ՛ք — ինչպէս կը գտնեմ այն նախադասութիւնը զոր շատ անգամ առիթը կ'ունենամ մեզի ազդելու խել մը քաղաքավար ճանչցուած պատշաճութիւնները տեղեակ համարուող անձեր, մտանելով թէ աշխարհիս էն մեծ քաղաքավարութիւն է զոր կը գործեն այդ կերպով։

— «Փարա կը շահի՞ք կոր նայինք», կը հարցնեն այդ անտանելի մարդերը՝ անգիտակցօրէն մեծագոյն նախատինքը նետելով մեր ճակտին այն շուկայիկ բացատրութիւնով, որ նետի մը նման կուգայ վիրաւորել մեր սիրտը։

* *

Զպիտի զգածուէինք այնչափ, եթէ հարցնէին մեզի թէ քանի՞ օրէն պիտի մեռնինք, մեր տունին վարձքը ո՛րչափ առնենէ ի վեր չենք վճարած կամ մսավաճառը որքա՛ն առնելիք ունի մենէ.— Նեղրազմիտ ականջով մը պիտի լսէինք, եթէ զրուցէին մեզի թէ՝ երէկուան յօդուածնիս շատ անհամ էր, աղջի բռիկուան զաւեշտը չկրցանք աղէկ ներկայացնել կամ մեր չինած իւղաներկը խիստ անճաշակ էր.— ներելո՛վ պիտի ներէինք անշուշտ անոնց՝ որոնք նկատել պիտի տային մեզի թէ՝ երթալով միտքերնիս կը փթթանայ կոր կամ վերարկունիս հիննալու է սկսեր։

Զպիտի առնուիմ երբեք, եթէ վաղը գաք ըսել թէ եղունգներս չեմ կտրեր, երեսս ամիսէ մը ի վեր չեմ լուացեր կամ ստորին ու վատ արարած մըն եմ ես։

Նմանապէս՝ բնաւ միտքէս չպիտի անցընեմ պատուոյ դատ բանալ ո և է մէկու դէմ, եթէ ո և է չորքոտանիի նմանցնէք զիս, կամ ապացուցանէք վաղը որ գրածներս ամբողջ բանագողութիւն են։

Բայց, ոտքերնիդ պագնեմ, մի՛ գաք ինծի հարցնելու՝ այն հեգնոտ ժպիտով որ գործի մարդոց յատուկ է, թէ... «փարա կը վաստկի՞մ կոր»։

Չէք կրնար երեւակայել բան մը, որ ասկէ աւելի մեր ջիղերուն դպչի։

* *

Մենք՝ արուեստագէտներս (կ'աղաչեմ, զարկեցէ՛ք այն պզտիկ հազը որ կոկորդնիդ կը քերթէ) մենք՝ արուեստագէտներս՝ շատ վեր կը համարինք ինքզինքնիս դրամէն, որպէս զի զիջանինք պահ մը իսկ անով շահագրգռուելու։

Դրամը մեզի համար գոյութիւն չունի, քանի որ իսկապէս գոյութիւն չունի անիկա... մեր գրպաններուն մէջ ալ։

Մենք շատ աւելի բարձր ենք ոսկիէն ու արծաթէն, որպէս զի անոր վրայ մտածենք։

Ոսկերիչը, վաճառականը, գրագիրը ու զօմիսիօնճին միայն դրամին ետեւէն կը վազեն։

Մենք կը սորվինք որ դրամը մեր ետեւէն գայ, բայց որովհետեւ ան ալ երբեք ա՛յնչափ փութկոտ չէ... մենք ալ աս պօլ կը մնանք և շա՛տ արհամարհոտ նայուածքով մը կը նայինք այն խմ՛ղճ մա՛կանացուներուն վրայ որոնք... դրամ կը շահին։

* *

Տեսակ մը ազնուականութիւն չինած ենք մենք անկուտութիւնը.— անկուտները՝ առանց կոմս ու դերկոմս ըլլալու, ճշմարիտ ազնուականներ են մեզի համար։

Միթէ ազնուական ըլլալու համար անպատճառ անձնական կառքո՞վ պտըտելու է և գրպանները լեցո՞ւն ըլլալու է ոսկիներով։— Ի՛նչ ցաւալի նախապաշարում։

Ուրեմն, մի՛ հարցնէք երբեք մեզի թէ՝ դրամ կը վաստկի՞նք կոր։

Նախ, որովհետեւ այդ հարցումով նախատած կ'ըլլաք մեզ և յետոյ՝ պէտք է գիտնաք որ մենք... երբեք դրամ չենք շահիր, ըստ բաւականի։

Ա՛յն արուեստագէտը որ կը սկսի դրամ շահիլ, կը դադրի արուեստագէտ ըլլալէ։

Արուեստագէտին ճշմարիտ մեծութիւնը իր... անկուտութեան մէջ է։

Ասկէ զատ, դերասան մը առաջին անգամ բեմ ելած միջոցին, գրագէտ մը՝ երբ գրիչը ձեռք կ'առնէ առաջին անգամ և կամ նկարիչ մը վրձինը բռնել սորված ատենը, երբէ՛ք, ո՛հ, երբեք միտուընէն չեն անցուցած... փարա վաստկիլը։

Ասիկա՝ երրորդական խնդիրը մնացած է միշտ։

Եթէ մենք ուզած ըլլայինք դրամի տէր ըլլալ, նախ և առաջ դերասան, գրագէտ ու նկարիչ չէինք ըլլար և չիտակ կ'երթայինք շուկային մէջ մէյմէկ պզտիկ խանութ բանալ կամ պանքայի մը գէշ աղէկ գրագիրը ըլլալ։

Մեր հաճոյքը մեր անկուտութիւնն է, մեր ԷԷ. Ֆը մեր գրպանին ծակութիւնը և մեր իտէալը՝ ա՛յն վայրկեանները ուր մէկ քառորդին ախը կը քաշենք։

* *

Ա՛յն վայրկեանին, ուր արուեստագիտութիւնը պանքէռութեան պէս գրական բան մը եղաւ Եւրոպայի մէջ, մեծ արուեստագէտներուն սերունդը ա՛լ չորցա՛ւ...

Երբ Հանրի Միւրժէի երգած Վի տը Պօհէմը դադրեցաւ ապրելէ և երբ Բօլ տը Քօքի ցատկրտան կրիզէթները փէշերնին ժողվելով պարկեշտասուն կնիկներ կամ rangés զօզօ ներեղան, ճշմարիտ տաղանդներն ալ միասին անէացան։

Արուեստը՝ անշահախնդրութեա՛ն մէջ է, և այն արուեստագէտը որ շահ կը փնտռէ, խանութպան մը կրնայ ըլլալ լոկ։

Մոլիէր խանութպան չէր, ո՛չ ալ Շէքսփիր. Յ. Յ. Պարոնեան շուկացի չէր, Դուրեան մանիֆաթուրաճի նկատուեմներ չէր կրնար ունենալ։

—«Փարա կը վաստկի՞ք կոր նայինք։»

Ի՛նչ պայապի խօսք։

Միամիտ Պուրժուան այս բացատրութեամբ է որ իր բոլո՛ր արհամարհանքը կ'ուզէ նետել երեսնուս՝ մեր վերացական երազները ծաղրելով։

Բայց չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ փարա չունինք, երբ միտքերնէս իսկ չենք անցուցած այդ բանը։

Բարձրօրէն իտէալ գործերու մէջ դրամի խօսքը ամօթ է։

Ո՛չ, պարոն շուկացինե՛ր, մենք չորսուկէս զրուշ վաստկելու համար չենք աշխատիր, այլ որպէս զի... «պատմութիւնը մեզ յիշէ, ապագա՛յ՝եմ, եթէ հաճի»։

Հաւատացէ՛ք, եթէ ես փարա վաստըկիլ փափաքած ըլլայի, կը գոհանայի ժամանակակիցներս ո և է տանձ ու դդում ծախելով, վաշխառութիւն ընելով կամ դրամատիրոջ աղջիկ մը առնելով, և ապահովաբար աւելի՛ կը շահէի քան Յ. Յ. Պարոնեանին հոգին վերակենդանացնել ջանալով և Մոլիէրը վերապրելով։

* *

Ու, բաղդատմամբ շուկացիներուն, մեր կեանքին մէջ ա՛յնպիսի գոհունակութիւններ ունինք, որոնք փարայով չեն ըլլար և շատոնք կը մխիթարեն մեզ։

Ես իմ է՛ն ձախող օրս չպիտի փոխէի խա՛նչոր, ո և է ջոջ վաճառականի է՛ն շահաւոր օրին հետ։

Ամսական 25 ոսկի տամ ձեզի կ'ըսէր անցածն օր բարեկամ մը, մինակ մեր խաղերը եկէք նստեցէ՛ք...

—Բայց հապա Մանզումէն, հապա Թատերախումբս... առարկեցի։

—Անոնցմէ վազ գալու պայմանաւ անշուշտ, պատասխանեց բարեկամս։

—Ուրեմն դուն վազ անցի՛ր, ըսի անոր։

Մանզումէն կամ Թատերախումբս ինծի ամսական քսանըհինգ ոսկի չեն տար — օ՜հ, ո՛չ, աւա՜ղ — բայց աւելի գոհ եմ աստեղի քսանըհինգ փարայով, քան թէ հոնտեղի քսանըհինգ ոսկիով։

Անկեղծօրէն կը նախընտրեմ Մանզումէի Դ. էջին շաբաթական գրագէտը ըլլալ, քան թէ, օրինակի համար, Գրէտի Լիօնէ Պանքային Տնօրէնը։

* *

Սակայն յաւէտ անկուտ պիտի մնաս այս կերպով, — պիտի տան երեսիս։

Զի՛ւթ.— Je m'enfiche !

Նախ և առաջ, յանո՜ւն անկուտութեան, պատւի՛ կը պահանջեմ։

Անկուտութիւնը՝ եթէ ոչ նիւթական, գոնէ... բարոյական շա՛տ բանթու նախանձելի վիճակ մըն է, և ամէն մարդու չէ տրուած անկուտ ըլլալ, ինչպէս չէ՛ տրուած ամէն մարդու Մօռկան կամ Ռօչիլտ ըլլալ։

Մեծ ողբերգակը Պետրոս Ադամեան մեծ անկուտ մըն էր։

Մեծ անկուտ մըն էր մեր մեծ բանաստեղծը Պետրոս Դուրեան։

Միթէ պզտիկ անկուտներ էին Միւսէ, Աղքատ Ղազարոս, Վէրլէն և Պիզէ։

Մէյմէկ խոշոր անկուտներ էին կարծեմ Հոմերոս, Սոկրատ ու Դիոգինէս։

Տիգրան Զուհաճեան շատ մը անկուտութիւն քաշեց։

Անկուտ էին Թրեանց, Մաղաքեան, Ֆասուլեաճեան, Սրապիոն Հէքիմեան...

Անկուտ չէ՞ն միթէ Պարոնեան, Հաճեան...

Անկուտ էին նաեւ Սահակ Մ... րոպ...

* *

Բացէ՛ք մեծ մարդերու ցանկը, և պիտի տեսնէք որ բոլո՛ր մեծ նկարիչները, մեծ գրագէտները, մեծ բանաստեղծները, մեծ դերասանները, մեծ իմաստասէրները մի՛շտ, մի՛շտ և մի՛շտ անկուտներ են եղած։

Անկուտութիւնը ա՛յնչափ փառքեր արտադրած է. միթէ հարստութիւնը կրնա՞յ պարծիլ նոյն իսկ անոր քառորդովը։ —Ո՛չ անշուշտ։

Ուրեմն անկուտութիւնը... բարի է, վսեմ և գեղեցիկ, —զոր ու կ'ուզեմ ապացուցանել։

Ցարգեցէ՛ք անկուտութիւնը, խոնարհեցէ՛ք անոր առջեւ, ինչպէս նաեւ բոլոր անկուտներուն առջեւ... առանց բացառութեան, որոնց կրնանք վճռել մը փոխ տալ, երբ պէտք ունենան։

* *

Անկուտութեան ներբողականը չէ՛ որ փորձեցի կատարել հոս, այլ՝ շատոնց ի վեր սիրտիս վրայ նստող նիւթ մը նետեցի դուրս և այս գիշեր հանգստօրէն պիտի կրնամ քնանալ։

Անկուտները շատ անգամ ունեւորներէն աւելի՛ կ'արժեն։

Բայց, կ'աղաչեմ, չշփոթենք.—անկուտ՝ ալ կայ, անկուտ՝ ալ։

Զոր օրինակ, վաճառատունէն ճամբուած և պարապ պտըտող անկուտ գրագիրը մեր անկուտական մեծ սերունդին չի՛ պատկանիր։

Մենք ազնուական անկուտներն ենք, իսկ անոնք... պարզ անկուտները։

Բայց, երբեմն, պարզ անկուտները անգթօրէն խաղքխայտճիէ կ'ընեն մեզ ազնուական անկուտներս։

Զոր օրինակ, անցեալ գիշեր քանի մը սիկուրթաճիներ Գատըգիւղ մեզի խաղի հրաւիրեցին, և անանկ խաղ մը խաղցին մեզի որ մեր խաղալիք խաղը անոնցինին քով վը՛զ մնաց։ Ուրիշ առթիւ կը պատմեմ...

* *

Կը յուսամ որ այս պերճախօս տողերէս վերջը ա՛լ չպիտի հանդիպինք հետաքրքիր անձերու, որոնք հարցնեն մեզի.

— «Նայի՛նք փարա կը վաստկի՞ք կոր։»

Միանգամ ընդ միշտ պատասխանելու համար անոնց, կը փութամ յայտարարել թէ՝

Մենք երբեք փարա վաստկած չունինք և ո՛չ մէկ ատեն նպատակ ունեցած ենք փարա վաստկելու։

Մեր հարստութիւնները՝ շոփշոր գնահատութիւնները ու ծափահարութիւններն են, որոնցմէ ո՛չ մէկը կ'առնէ նպարավաճառը, դժբաղդաբար։

Չե՛նք անցներ երբեք մեր միտքէն տուն կամ աքարակման կանգնել՝ այն հողը ձգելով ուրիշներուն։

Համայնքը մեր ապագան հոգացած ըլլալով՝ այսօր կ'ուտենք և վաղուանը չենք մտածեր. — Ազգ. Հիւանդանոցը ո՛վ է ըլլայ։

Ամենեւին Թուչանքեանի կամ ուրիշ հարուստներու ունեցածին վրայ աչք չունինք, որովհետեւ այս աշխարհիս երեսը Tout passe, tout casse, tout lasse !

Միայն մեր... անունը կը մնայ։

Ամէն մարդ անուն մը ունի, նոյն իսկ մականուն մըն ալ։

Խնդիրը՝ այդ անունը մարդոց միտքին մէջ պահել տալն է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ